

Seks kao tabu tema u časopisu Polet

Pavleković, Larisa

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:638606>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

Sveučilišni diplomski studij novinarstvo i odnosi s javnostima (jednopedmetni)

Larisa Pavleković

Seks kao tabu tema u časopisu Polet

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Lektorirala:

Ivana Stanišić, mag. educ. philol. croat.

Sveučilište u Zadru

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

Sveučilišni diplomski studij novinarstvo i odnosi s javnostima (jednopedmetni)

Seks kao tabu tema u časopisu Polet

Diplomski rad

Student/ica:

Larisa Pavleković

Mentor/ica:

Doc.dr.sc. Marijana Ražnjević Zdrilić

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Larisa Pavleković, ovime izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom Seks kao tabu tema u časopisu Polet rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 12. studenog 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	3
2.1. CILJ ISTRAŽIVANJA	3
2.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA	4
2.3. KVANTITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA.....	4
2.4. METODA PRIKUPLJANJA PODATAKA	6
2.5. KVALITATIVNA METODA SADRŽAJA	6
3. DRUŠTVENO - POLITIČKI KONTEKST ISTRAŽIVAČKOG RAZDOBLJA.....	8
4. ČASOPIS <i>POLET</i>	13
5. DEFINIRANJE TABUA SEKS	17
5.1. SEKSUALIZAM U ČASOPISU <i>POLET</i>	18
6. KVANTITATIVNA I KVALITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA.....	22
6.1. KVANTITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA.....	22
6.1.1. ANALIZA NOVINSKOG ČLANKA	27
6.1.2. ANALIZA NOVINSKE FOTOGRAFIJE.....	36
6.1.2. ANALIZA NOVINSKOG STRIPA	41
6.1.4. ANALIZA NOVINSKOG NASLOVA.....	47
6.2. KVALITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA	51
6.2.1. ANALIZA NOVINSKOG ČLANKA	52
6.2.2. ANALIZA NOVINSKE FOTOGRAFIJE.....	56
6.2.3. ANALIZA NOVINSKOG STRIPA	60
7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	62
8. ZAKLJUČAK	65
9. SAŽETAK	67
10. LITERATURA	69
11. POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA.....	72
12. ŽIVOTOPIS	75

1. UVOD

U vrijeme izlaženja omladinskog časopisa *Polet* u Jugoslaviji, ali i u Hrvatskoj, odvijaju se društvene i političke promjene koje će uvelike djelovati na daljnji razvoj Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Medijski sustav u to vrijeme bio je pod utjecajem komunističke partije koja je držala sve „konce“ u svojim rukama. Informacije koje su plasirane u komunističkim i socijalističkim tiskovinama bile su pod kontrolom državne vlasti. Cenzura je igrala glavnu ulogu kod objavljivanja sadržaja. S obzirom na to da su postojali rijetki časopisi koji su zaintrigirali publiku s nečim što nije diktirano od stane vlasti, ljudi su bili željni zabave, a posebice oni mlađi. Naime, sadržaj kroz vrijeme se mnogo mijenjao, no zabava je bila ono što vraća čovjeku osmijeh na lice. *Polet* je bio časopis koji se uhvatio u koštac s novim, drugačijim i provokativnijim temama. Htio se približiti svojoj publici temama bližim omladincima, obzirom na to da su oni bili njihova ciljana publika. Jedna od najprovokativnijih tema bila je vezana uz seksualnost, tema o kojoj se za vrijeme Jugoslaviji nije otvoreno govorilo. U nastavku rada pokušat će se saznati je li i omladinski časopis *Polet* gledao na seks kao tabu temu ili se i ona uklopila u svakodnevnu riječ ovoga časopisa.

Cilj diplomskog rada je pomoću istraživanja omladinskog časopisa *Polet* od 1976. do 1980. godine otkriti je li seks zaista bio tabu tema u časopisu *Polet*. Pomoću prikupljenih podataka prikazat će se rezultati koji će opovrgnuti ili, pak, potvrditi ovu tezu.

U radu će se istraživati ukupno 132 časopisa *Polet* i analizirati članci, fotografije, stripovi i naslovi koji odgovaraju kriterijima za odabir na temu diplomskoga rada. Istraživanje će trajati u razdoblju od tri mjeseca s obzirom na to da je omladinski časopis dostupan samo za čitanje, ali ne i za posuđivanje.

Diplomski rad podijeljen je na devet glavnih poglavlja. Prvo poglavlje, *Uvod*, upućuje nas kroz detalje istraživanja, upoznaje sa strukturom rada te ciljevima koji se ovim radom žele postići.

Drugo poglavlje, *Metodologija rada*, detaljno će opisati istraživačke metode koje su primijenjene da bi se došlo do rezultata koji će odgovoriti na zadana istraživačka pitanja koja su temelj za otkrivanje je li seks bio ili nije bio tabu tema u omladinskom tjedniku *Polet*.

Društveno-politički kontekst istraživačkog razdoblja naziv je trećeg poglavlja diplomskog rada i u njemu će biti prikazane društveno – političkih prilike u bivšoj Saveznoj Federativnoj

Republici Jugoslaviji od 1976. godine sve do smrti Josipa Broza Tita 1980. godine, kada se mijenja društveno-političko stanje u državi.

Četvrto poglavlje pod nazivom *Časopis Polet* započinje povijesnim pregledom vremena u kojem je izlazio, pobliže objašnjava njegov trud za opstankom na medijskoj sceni unatoč različitim pritiscima. Detaljnije se prikazuju i opisuju njegovi brojevi te sadržaji po kojima se istaknuo u vremenskom razdoblju kada je progresivnost prikazana kao opasnost.

U petom poglavlju, *Definiranje tabua seks*, obrazložit će se viđenje o tabu temi seks u vremenu od 1976. godine do 1980. godine kada je ovakva tema smatrana određenom vrstom skandala. U petom poglavlju nalazi se i potpoglavljje *Seksualizam u časopisu Polet* u kojem se opisuju načini iskazivanja seksualizma u omladinskom časopisu.

Šesto poglavlje pod nazivom *Kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja* analizirat će prikupljene podatke koji se odnose na novinske članke, fotografije, stripove i naslove, a koji na izravan ili neizravan način ukazuju na seks kao tabu temu u časopisu *Polet* od 1976. godine do 1980. godine, uključujući i tu godinu. Poglavlje sadrži nekoliko potpoglavljja u kojima se zasebno obrađuju analizirani podaci: analiza članaka, analiza fotografija, analiza stripova te analiza naslova.

Na kraju diplomskog rada, u poglavlju *Rezultati istraživanja*, bit će predstavljeni i analizirani rezultati cjelokupnog istraživanja. U ovome poglavlju nalaziti će se odgovor na ključno pitanje ovoga rada: *je li seks bio tabu teme u časopisu Polet od 1976. do 1980. godine?*

2. METODOLOGIJA RADA

Kroz istraživanje ovoga omladinskog časopisa upotrijebljeno je nekoliko istraživačkih metoda kako bi se na što objektivniji i precizniji način proučilo istraživačko razdoblje. U radu je korištena deskriptivna (opisna) metoda, eksplanatorna (kauzalna, uzročna) metoda, metoda prikupljanja podataka, kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja. Svi dobiveni rezultati sakupljenih podataka bit će obrađeni u Microsoft Excel programu.

U teorijskom dijelu diplomskoga rada koristit će se deskriptivna (opisna) i eksplanatorna (kauzalna, uzročna) metoda pomoću koje će se objasniti povijesni pregled nastanka časopisa *Polet*, opisati društveno-politička situacija za vrijeme njegova izlaženja te pojasniti tabu tema seksa za vrijeme istraživačkog razdoblja.

Istraživački dio rada bavit će se analizom sadržaja novinskih članka, fotografija, stripova i naslova te na temelju analiziranih sadržaja opisati uloga i značaj izlaženja časopisa *Polet* i njegovo pisanje o tabu temi seksa. U ovom dijelu rada koristit će se kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja već navedenih novinskih sadržaja u istraživačkom razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, uključujući i tu godinu do smrti Josipa Broza Tita.

2.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj diplomskoga rada je istražiti časopis *Polet* kako bi se odgovorilo na postavljena istraživačka pitanja čiji će rezultati dati odgovor na temu *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* od 1976. do 1980. godine. U vrijeme bivše Jugoslavije tema seksa bila je naveliko izbjegavana tema, taj tabu istaknuo se kao problem koji je sputavao omladinu u njezinom razvitku. Rijetko koja publikacija koja je izlazila u to vrijeme je objavljivala teme vezane za seks, zapravo rijetko koja je uopće imala hrabrosti koristiti riječi vezane za seksualnost. To je tema koja se zaobilazila, no *Polet* kao predvodnik progresivnosti baš korištenjem te teme pokušao se približiti omladini i proširiti svoj krug čitatelja.

2.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

S obzirom na situaciju koja je vladala u vrijeme izlaženja časopisa *Polet*; vladanje cenzure, konstantno uplitanje političke vlasti u slobodu pisanja medija te kontroliranje i manipuliranje uredništva; postavljena su sljedeća istraživačka pitanja kako bi se saznalo je li seks bio tabu u razdoblju od 1976. do 1980. godine:

- Koliki je udio članaka o temi seksa u odabranom razdoblju istraživanja?
- Koliki je udio izravnih članaka koji ukazuju na seks kao tabu temu?
- Koliki je udio neizravnih članaka koji ukazuju na seks kao tabu temu?
- Koja vrsta novinarskog žanra je najzastupljenija u ukupnom istraživačkom korpusu?
- Je li tema seksa bila tabu tema u časopisu *Polet*?

2.3. KVANTITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA

Kvantitativna analiza sadržaja omogućit će brojčano prikupljanje podataka koji su potrebni za objektivan, pouzdan i precizan rezultat. „Riječ je o posebnom postupku formalizacije kao prevođenju kvalitativnih svojstava i odnosa, prema određenim pravilima, tijekom kojega konkretan društveni sadržaj dobiva numerički oblik, a daljnja se analiza provodi statističkim i matematičkim oblicima.“¹ Svako kvalitativno istraživanje ima određeni proces koji se sastoji od različitih zadataka. Ti zadaci omogućuju jednostavnije i lakše izvršavanje istraživanja. Oni su podijeljeni u nekoliko faza kroz koje prolazi svaki rad:

- a) „definiranje problema i ciljeva istraživanja;
- b) postavljanje hipoteza;
- c) određivanje izvora podataka i nacrt istraživanja;
- d) određivanje metoda i obrazaca za prikupljanje podataka;
- e) određivanje vrste uzorka;
- f) analiza podataka i interpretacija rezultata;
- g) sastavljanje izvještaja.“²

¹ HALMI A.: **Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima**, Alinea, Zagreb, 2013., str. 226.

² Ibid., str.37.

U istraživačkom razdoblju ukupno je obrađeno 132 broja časopisa *Polet*, od kojih je proizašlo 267 članaka, 129 fotografija, 72 stripa i 119 naslova. Analizom sadržaja izrađena je matrica na temelju koje će se dobiti odgovori vezano uz temu diplomskog rada: *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* od 1976. do 1980. godine.

Matrica po kojoj će se dobiti potrebni rezultati je stvorena posebno za svaku kategoriju proučavanog materijala kako bi se njezina rješenja mogla ispravno interpretirati i valjano iskoristiti kao rezultat cjelokupnog istraživanja. U kvalitativnoj analizi sadržaja obuhvaćene su četiri matrice: matrica analize članka, matrica analize fotografije, matrica analize stripa i matrica analize naslova. Matrica analize članka sastoji se od sljedećih varijabli: grafička opremljenost članka, članak koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost, žanr članka, veličina članka u novinskom prostoru te autorstvo članka. Sljedeća analizirana matrica vezana je uz fotografiju. Ona sadrži daljnje varijable: fotografija koja izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost, veličina fotografije u novinskom prostoru i autorstvo fotografije. Kao treća obrađena matrica navodi se matrica stripa koja se sastoji od sličnih varijabli navedenih prethodno: strip koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost, veličina stripa u novinskom prostoru, popraćenost stripa tekstom i autorstvo stripa. Zadnje je obrađena matrica analize naslova koja se sastoji od dvije varijable: naslova koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost te status naslova u novinskom prostoru.

Glavna varijabla u matrici podijeljena je na izravan utjecaj i neizravan utjecaj vezan uz temu seksa. Iz te varijable, s obzirom na to čega će više biti (izravnog ili neizravnog utjecaja), doći će se do potrebnog odgovora. Svaki od odabranih i proučavanih primjera prati varijabla veličina članka, fotografije, stripa ili naslova u vremenskom prostoru. S obzirom na to koja će veličina analiziranog sadržaja biti najzastupljenija, indicirat će na važnost koju je časopis pridonosi analiziranom sadržaju vezanom za seksualnosti te time ukazati je li ih prikazivao kao relevantne izbore i bitne teme te kao takve jednake drugim temama u časopisu ili pak nešto s čime je tek eksperimentirao. Svaki od odabranih sadržaja omogućit će rezultate koji će kasnije odigrati veliku ulogu u točnosti dobivenih rješenja za definiranje odgovora na temu diplomskog rada.

2.4. METODA PRIKUPLJANJA PODATAKA

U ovom istraživanju korištene su metode prikupljanja podataka (članci, fotografije i stripovi) te njihova detaljna analiza. Iz svake istraživane kategorije bit će odabrani primjeri koji odgovaraju postavljenim kriterijima vezanim uz temu seksualnost. Kriteriji svake kategorije bit će drugačiji s obzirom na to da su i one same obuhvaćene po varijablama koje su se razlikovale od matrice do matrice.

2.5. KVALITATIVNA METODA SADRŽAJA

Sljedeća metoda putem kojom će se analizirati i sakupiti potrebni podaci je kvalitativna metoda sadržaja. Kvalitativna istraživanja definiramo kao: „multiparadigmatski i multimetodski usmjerena istraživanja koja uključuju naturalistički i interpretativni pristup predmetu istraživanja.“³ Ovakva vrsta istraživanja pokušava sagledati subjekte u njihovom socijalnom i povijesnom kontekstu kako bi uspjeli na što bolji način interpretirati sam smisao tog subjekta. „Kvalitativne istraživačke studije uključuju različite teoretske paradigme i strategije istraživanja kao i metode prikupljanja i analize empirijskog materijala od konstruktivizma i interpretizma, kritičke teorije, fenomenologije, etnometodologije, akcijskih istraživanja do dubinskog intervjua i sudjelujućeg promatranja.“⁴

U ovom istraživanju kvalitativnom metodom sadržaja odabrani su članci po definiranim kriterijima, posebno za svaku kategoriju analiziranih sadržaja. Svaka kategorija, članci, fotografije i strip, sadrži različite kriterije za odabir.

Kategorija analize članaka

Kategorija analize članaka obuhvaća 269 članaka iz kojih je odabrano njih 10 za kvalitativnu analizu sadržaja. Kriteriji odabira članaka su: članak zauzima jednu ili više stranica, u naslovu je istaknuta riječ seks i članak je grafički popraćen. Prvi kriteriji objašnjava se kao pridodavanje važnosti temi seksa u sklopu ostalih tema koji se nalaze u časopisu. S obzirom na to koja je veličina stranice dana temi može se reći da toliko ozbiljno časopis shvaća tu temu i promovira je, odnosno, u ovom slučaju približava i otvara svojim čitateljima. Bitan kriterij je korištenje riječi seks u naslovu. Na to se ne odnose nikakve modifikacije poput:

³ HALMI A.: **Kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima**, A.G. Matoš, Samobor, 1996., str. 195.

⁴ Ibid.

seksualan, seksi, seksualnost i slično, već izričito sama riječ seks, kao što je i navedeno u naslovu ove teme: *Seks kao tabu tema u časopisu Polet od 1976. do 1980.godine*. Ova riječ u ono vrijeme izlaženja časopisa izaziva veliko zgražanje, a u isto vrijeme i divljenje osobe koja ju pročita, s obzirom na to da je rijetko koji časopis pisao o seksu, a kamoli stavio riječ seks u naslov. Sljedeći kriterij je grafička popraćenost članka. Ono što ljudsko oko prvo zapazi su slike, pogotovo slike na kojima su gole žene, goli muškarci, odnosno bilo kakve izazovne erotske fotografije. Svaki članak koji je bio dodatno popraćen erotskom fotografijom izazivao je još veći skandal.

Kategorija analize fotografije

Daljnja analiza tiče se sadržaja fotografije. Ukupno je u istraživanju obuhvaćeno 131 fotografija, a za kvalitativnu analizu odabrano je njih 5 prema zadanim kriterijima. Za kvalitativnu analizu fotografija definirani su kriteriji: fotografija zauzima cijelu stranicu i izravno upućuje na temu diplomskog rada. Kriterij zauzimanja cijele stranice ili više njih upućuje na hrabrost omladinskog časopisa za prikazivanjem erotskih slika koje su se do tada mogle vidjeti samo u porno časopisima. Drugi kriterij govori o izravnom upućivanju na temu diplomskog rada. Pod izravnim upućivanjem smatra se svaka fotografija koja direktno i otvoreno upućuje na teme vezane uz seksualnost, a to su najčešće bile slike golih žena, ali i muškaraca. Ovaj kriteriji govori o tome koliko je časopis bio zapravo neustrašiv i napredan u iskazivanju nečega što je za javnost bio tabu.

Kategorija analize stripa

Posljednja kategorija odabrana za kvalitativnu analizu je strip. Ukupno je u istraživačkom razdoblju od 1976. do 1980. godine obrađeno njih 74. Za kvalitativnu analizu stripova prema postavljenim kriterijima odabrano je njih 4. Za analizu postavljeni su sljedeći kriteriji: strip zauzima cijelu stranicu ili više njih, izravno upućuje na temu rada te nije popraćen tekstom. Početni kriteriji odnosi se na zauzimanje novinskog prostora, odnosno zauzimanje cijele stranice ili više njih. Ovim kriterijem definira se novinska posvećenost temi stripa u odnosu na druge novinarske žanrove u omladinskom časopisu. Ako je zauzimaao cijelu stranicu, smatran je ozbiljnom temom koja je zaslužila cijelu stranicu ili čak više njih. Sljedeći naveden kriterij je izravno upućivanje na temu seksa ili seksualnosti. Kao što je već navedeno kod

fotografije, ako je strip sadržavao slike koje na određeni način direktno upućuju na temu seksa ili su vezane uz seksualnost, svrstan je u kategoriju izravnog upućivanja na temu. Zadnja kategorija prema kojem je strip svrstan u kvalitativnu analizu je da nije popraćen tekstom. Često kruži poslovice *slika govori više od tisuću riječi*, tako i u ovom slučaju, ako je niz sličica uspio bez direktnog navođenja riječi vezanih uz seksualnost čitatelja dovesti do stanja razmišljanja da se ovdje radi o seksu, strip je uspio obuhvatiti i ostvariti cilj bez korištenja riječi.

3. DRUŠTVENO - POLITIČKI KONTEKST ISTRAŽIVAČKOG RAZDOBLJA

Tijekom povijesti medijski sustav je iskorištavan u svrhu vlasti pod kojom djeluje. Rano su veliki vođe shvatili koju moć nosi vlasništvo nad medijima, tako je bilo i na područjima bivše Jugoslavije. „Nakon završetka Drugog svjetskog rata pod vlašću komunističkog režima u Hrvatskoj i cijeloj Jugoslaviji, uz formalna jamstva slobode tiska, na polju medija uspostavljen je sustav po uzoru na sovjetski model. Usprkos sukobu sa Sovjetskim Savezom (1948. godine) te političkom udaljavanju od Istočnog bloka, i u narednom razdoblju je politika vlasti prema novinstvu bila obilježena mnogim elementima sovjetskog modela, a vlasti su tijekom cijelog razdoblja socijalističke Jugoslavije nastojale zadržati punu kontrolu nad medijima.“⁵ Početkom 1950-ih godina počinje i prvi val liberalizacije. Započinju nove promjene, uvode se pravila koja bi trebala zamijeniti postojeće stanje restrikcija u medijima kako bi se pokrenula nova vrsta slobode. Iako je u teoriji to zvučalo kao otvorenje novih vrata, stvarnost je bila drugačija. Politički vrh nije bio spreman za davanje slobode medijima, njihove reakcije na previše liberalizirane tiskovine bile su zabrane i ukidanja. U Jugoslaviji je za razliku od tada zapadnog suvremenog medijskog pluralizma vladao sustav zasnovan na jednostranačju, autoritativnom vodstvu i nesmjjenjivosti jedine stranke - komunističke partije.⁶ Nakon pokušaja prve liberalizacije koja je prošla neuspješno, mediji su i dalje pod vlasništvom države koja ih koristi u svrhu vlastitih propagandi. No nije sve bilo tako crno, u ovome razdoblju istaknula se izdavačka kuća Vjesnik po svojim istoimenim novinama. „U naredno razdoblju *Vjesnik* je doživio modernizaciju te poboljšao svoju informativnost - 1990.

⁵ NAJBAR-AGIČIĆ M.: **Povijest novinarstva**, Ibis grafika, Sveučilište Sjever, Zagreb, 2015., str. 166.

⁶ Ibid., str. 168.

godine tiskan je u 100.000 primjeraka.“⁷ Ovako veliki broj izdanih primjeraka u to vrijeme bio je prikaz uspješnosti profesionalnih novina kao što su oni usprkos pritisku političkog vrha na medije.

Sedamdesete godine donijele su promjene koje su imale važan utjecaj na budući raspad Jugoslavije. Odnos zemalja koje su činile Jugoslaviju (današnje države Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Kosovo i Sjeverna Makedonija) bio je izrazito neravnopravan. Hrvatska je iskazivala najviše nezadovoljstva što se tiče položaja unutar tadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. „Na prijelazu iz šezdesetih u sedamdesete godine dogodio se pokret pod nazivom Hrvatsko proljeće. Bilo je to razdoblje kulturnih, gospodarskih i političkih promjena koje su zahvatile Hrvatsku.”⁸ Kao predvodnici pokreta najviše su se istaknuli studenti koji su organizirali različite sadržaje i događaje kako bi istaknuli problematiku tadašnjeg sistema. „U Hrvatskoj tih godina vlast postupno preuzima reformistički i nacionalno orijentirano vodstvo sa Savkom Dabčević Kučar na čelu, koja tada postaje predsjednik CK SKH. Ljudi okupljeni oko nje zalažu se za temeljne promjene u Hrvatskoj, a koje se odnose na demokratizaciju sustava, preobražaj gospodarstva.”⁹ Iako se tijekom nekoliko godina pokušalo uvesti promjene kako bi se promijenila situacija u državi, Hrvatsko proljeće je ugašeno 1971. godine. Mnogi bi smatrali kraj jedne ere, no zapravo to je bio početak novog, aktivnog i još boljeg otpora političkom, društvenom, kulturnom i gospodarskom životu. „U proljeće 1971. izabrano je novo studentsko, nacionalno opredijeljeno vodstvo na Zagrebačkom sveučilištu“¹⁰ Time započinje novi val Hrvatskog proljeća. Kako bi potakli akciju Josipa Broza Tita i skrenuli mu pažnju započinje veliki studentski štrajk. „...u svojim zahtjevima iznose i oštre kritike i zahtjeve za promjenama političkog i gospodarskog stanja. Upravo su ovako radikalni zahtjevi hrvatski studenata prouzročili napetu situaciju u Jugoslaviji kojoj je Tito morao stati na kraj.“¹¹ U vrijeme kada je štrajk izazvao reakciju Tita Hrvatsko proljeće doživjelo je svoj vrhunac. „Studentski štrajk bio je samostalna odluka studentskih aktivista i bio je poglavito izraz politizacije hrvatskih sveučilištaraca u želji da odigraju svoju ulogu u tadašnjim prijelomnim trenucima za sudbinu Hrvatske.”¹² Studentski omladinci ovim pristupom željeli su iskazati svoje stavove i

⁷ Ibid, str. 169.

⁸ Ibid.

⁹ HABUŠ A.: **Supkultura mladih osamdesetih godina u Hrvatskoj prikazana u romanu Polusan Ratka Cvetnića**, doktorski rad, Sveučilište u Rijeci, 2016., str. 11.

¹⁰ GOLDSTEIN I., **Hrvatska povijest**, Zagreb: Novi Liber, 2003., str 341.

¹¹ HABUŠ A.; **Op. Cit.**, str. 12.

¹² NOVAK B.: **Op. Cit.**, str. 696.

promišljanja o trenutnom stanju. Smatrali su da njihov „svjež“ pogled može potaknuti prema boljitku za Hrvatsku.

Godine 1974. uvodi se novi Ustav s kojim se trebao učvrstiti suverenitet država članica Jugoslavije. Iako je Ustav glasio kao poticaj razvoja društvu, politici i ljudskim pravima, svejedno je bio pod velikim utjecajem države koja ga je formirala. „Kao što je nakon Drugog svjetskog rata uveden federalizam bez demokracije, tako je i novim ustavom veća samostalnost republika bila ograničena naglašenom ulogom jedne i jedine političke stranke, pomanjkanjem demokracije i ljudskih prava u praksi. Stoga ni novi ustav nije mogao poslužiti za ublažavanje krize u društvu i prava onih koji misle drugačije.“¹³ Svi koji su razmišljali drugačije, odnosno izvan zadanih okvira, smatrani su neprijateljima. „Novim ustavom SFRJ početkom 1974.godine i ustavom Hrvatske nešto je drugačije reguliran sustav informiranja u usporedbi s prijašnjim ustavima“¹⁴ U ovome Ustavu uvedeni su novi zakoni o informiranju čovjeka i građanina. Svatko je imao pravo na informacije ako su one ostvarivale njegova samoupravna prava, njihov društveno – ekonomski položaj ili služile u vršenju njihovih funkcija u službi društvenih poslova.¹⁵

Nakon gašenja Hrvatskog proljeća partijski kongresi opet stavljaju pod povećalo ulogu medija. Kako bi sve teklo onako kako oni žele, postavljaju se određena pravila novinama i novinarima. Iako su željeli kontrolu nad medijima, odnosno kontrolom medija kontrolirati društvo, pogriješili su. „Politički vrh napokon je morao priznati da su ugušili javno informiranje, da se narodu ne govori istina, da se uspavljuje javnost.“¹⁶ Ubrzo nakon tog priznanja, koje nažalost nije urodilo nikakvim plodom, godine 1976. izglasan je novi Zakon o sprečavanju zloupotrebe slobode štampe i drugih oblika informiranja.¹⁷ I ovaj zakon nije donio promjene. U njemu su navedene stroge sankcije za novinare ako prekrše neki od navedenih. Kazne su bile velike što je dodatno demotiviralo rad medija.

Usprkos političkim uplitanjima u rad medija i događajima koji su konstantno drмали javnost Jugoslavija je u bila u ekonomskom napretku. Sedamdesete godine bile su razdoblje najvišeg životnog standarda Jugoslavije. Istaknuli su se po izgradnji prve autoceste u Hrvatskoj: Zagreb – Karlovac.¹⁸ Razvoj prometnica doprinio je i razvoju turizma koji je

¹³ Ibid., str.781.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid., str.782

¹⁶ Ibid., str. 784.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ HABUŠ A.; **Op. Cit.**, str.12.

omogućio nova radna mjesta i poboljšanje društvenog života u državi. Nažalost to „zlatno doba napretka“ državu je dovelo u milijunske dugove. Dobar život sedamdesetih i osamdesetih godina bio je zapravo prividno stanje prikrivanja enormno velikih zaduženja koja su sve više i više rasla. „Jugoslavija je bila država ovisnik o zaduživanju.“¹⁹ Kada je vlada započela s izgradnjom ekonomijske strukture koja bi parirala zapadu, nije bilo drugoga nego se sve više zaduživat kako bi se pratili trendovi. Prividnu sreću nakon Titove smrti ubrzo je zamijenila surova stvarnost.

Važno mjesto na medijskoj sceni u sedamdesetim godinama ima novinarstvo mladih koji su se istakli svojom brojnošću. „Omladinski listovi bili su plodonosno rasadište novih talentiranih novinarskih generacija.“²⁰ Danas ti isti novinari koji su se borili za medijsku slobodu igraju važne uloge u hrvatskom novinarstvu. Omladinske listove često nazivaju ogledalom vremena jer su svojim izdanjima pokušali ponajprije prikazati stanje u državi i izboriti se za sebe i društvo u kojem žive. Često su bili pod pritiskom političkih rukovodstava i konstantno su vodili borbe s njima. Njihovi članci bili su odgovor na trenutna politička zbivanja i kao takvi izazivali su dosta sukoba. Jugoslavenski su omladinski časopisi zazirali od ozbiljnih političkih tema te su zbog konstantnoga odupiranja bili pod većom političkom prismotrom nego druge vrste časopisa. „Posebna je značajka omladinskog tiska u tome što se nastoji istrgnuti od obveze bavljenja isključivo omladinskim i studentskim problemima i zahtjeva da se drži podalje od općih problema društva. Omladinski i politički forumi željeli su ih držati u rezervatu uske omladinske i studentske problematike“²¹ Časopis koji je napravio prvi korak u tom revoltu odbijanja poslušnosti bio je omladinska publikacija *Polet*. Kada se spominje *Polet* veže se rečenica *Polet je kriv za sve!* Tako je i bilo, on je prvi započeo promatrati i pisati o problemima društva, a potaknuti njegovom hrabrošću uskoro su ga počeli slijediti i ostali omladinski listovi: *Danas*, *Start* i beogradski *NIN*.²² Korak po korak *Polet* je počeo pomicati granice. Otvorio je zabranjene teme i pokrenuo novi način pisanja o njima. „*Polet* nije nastao da bi se mladi bavljali nego kao aktivistički projekt usmjeren prema komunističkoj ideji“²³

¹⁹ HORVATIĆ P. : **100 godina Jugoslavije – financijski slom i ekonomski krah Jugoslavije ogolio laž o ‘socijalističkom raju’**, <https://narod.hr/kultura/20-prosinca-1991-i-100-godina-jugoslavije-zasto-je-najveca-laz-da-je-ekonomija-jugoslavije-bila-mocna> (13.11.2019.)

²⁰ NOVAK B.: Op. Cit., str. 811.

²¹ Ibid.

²² NOVAK B.: Op. Cit., str. 812.

²³ POGLED U NEPOZNATU POVIJEST 'POLETA' Omladinski list koji je svjetonazorski mijenjao komunizam, <https://www.hnd.hr/pogled-u-nepoznatu-povijest-poleta-omladinski-list-koji-je-svjetonazorski-mijenjao-komunizam> (13.11.2019.)

Od presudnog značenja u Hrvatskoj i Jugoslaviji bila je smrt Josipa Broza Tita 4. svibnja 1980. godine.²⁴ Njegov odlazak označio je veliku prekretnicu u političkom i društvenom životu jedne države. Titova je smrt bila prekretnica koja je pokazala da sustav koji ovisi o jednom čovjeku ne može biti dobar.²⁵ On je dotada predstavljao glavnu figuru u zemlji te je svojim ugledom određivao važne odluke o uređenju države. Kada je umro teško je bilo odrediti tko će naslijediti vođenje ovakve države koja je bila upoznata samo s autoritetom. „Pravog nasljednika nije imao, jer je po njegovoj smrti vrhovna vlast prešla na Predsjedništvo u kojem je sjedilo osam političara različitih mišljenja i ambicija“²⁶ Iako je stvarnu vlast preuzela tajna služba: „Služba državne sigurnosti (SDS), kolokvijalno zvana UDBA, i Kontraobavještajna služba (KOS) u JNA. Savezna vlada (SIV) provodila je odluke koje su načelno određivane u CK SKJ. A najmoćniji čovjek u državi poslije Titove smrti bio je prvi čovjek savezne policije Stane Dolanc.“²⁷ Vrijeme njegove smrti obilježeno je velikim gospodarskim i političkim krizama unutar države. Bilo je potrebno proći iz Titovog režima u demokraciju. Za vrijeme njegove vladavine, vladavine veličanja jednog, društvo je živjelo u iluziji. Mediji koji su bili pod kontrolom političkog vrha bili su najlakše oružje za kontroliranje i manipuliranje mase. Smrt Josipa Broza Tita označila je i smrt federacijskog sustava koji je dotad vladao.

Slika 1. Izvanredno izdanje časopisa *Polet* – smrt Josipa Broza Tita

Izvor: **ONCE UPON A TIME IN YUGOSLAVIA**, <https://igoyugo.tumblr.com/image/6787633730> (17.10.2019.)

²⁴ NAJBAR-AGIČIĆ M.: **Op. Cit.**, str. 176.

²⁵ GLAVAN M: **Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1)**, <http://povijest.net/2018/?p=2911> (17.10.2019.)

²⁶ Ibid.

²⁷ RADOŠ I.: **Godine uoči raspada Jugoslavije: Titova smrt i procesi protiv disidenata (1)**, <https://www.vecernji.hr/premium/godine-uoci-raspada-jugoslavije-titova-smrt-i-procesi-protiv-disidenata-1-951591> (17.10.2019.)

4. ČASOPIS *POLET*

Jedan od najpopularniji omladinskih časopisa sedamdesetih i osamdesetih godina na jugoslavenskoj medijskoj sceni zauzimao je časopis *Polet*. „Bio je to list Saveza socijalističke omladine Hrvatske koji je izlazio kontinuirano u razdoblju od 1976. do 1990. godine.”²⁸ Mnogo omladinskih časopisa u to vrijeme pokušalo je naći svoj put do čitateljstva, no rijetko koji je imao uspjeha kao *Polet*. Svojom specifičnošću izazivao je netipične reakcije čitateljstva te polako i sigurno takvom netipičnošću i osvojio.

U svojoj povijest izlaženja *Polet* je prošao nekoliko faza pokušaja probijanja na scenu. „Malo je poznato da se ime *Polet* prvi put u tiskovini za mlade pojavio još međuratne 1940. kao „list hrvatskih đaka“ u Banovini Hrvatskoj, a izdavala ga je Hrvatska pedagoška izdavačka zadruga“²⁹ Vijek trajanja ovog „prvog“ *Poleta* nije bio dug, trajao je samo šest brojeva i onda je ugašen. Nezavisna država Hrvatska pokušala je izdati i svoju verziju omladinskog glasila *Polet*, no ni njihov eksperiment nije prošao najbolje, izašlo je tek dva broja. Treći projekt omladinskog časopisa *Polet* započinje 1953.godine te postaje uspješniji od prva dva pokušaja. Trajao je čak deset godina, njegov vijek završio je 1963. godine.³⁰ Kroz sva tri pokušaja izlaženja, časopis se bavio sličnom tematikom, no uvijek je bio pod značajnim političkim pritiskom. Sljedeći pokušaj izlaženja časopisa pripada razdoblju od 1963. do 1966. godine. „*Polet* je tada postao „mjesečnik mladih za kulturu, umjetnost i društvena pitanja.“³¹

Slika 2. Prvi broj *Poleta* iz 1966. godine

Izvor: <http://timelinehrvatskogdizajna.com/dizajn-između-sistema-1975-1990/> (17.10.2019.)

²⁸ NAJBAR-AGIČIĆ M.: **Op. Cit.**, str. 178.

²⁹ KRUŠELJ Ž.: **Igraonica za odrasle: POLET 1976.-1990.**, adamić d.o.o, Rijeka, 2015., str. 13.

³⁰ Ibid., str. 13.-14.

³¹ Ibid., str.15.

Značajno važniji od svih dotadašnjih pokušaja izlaženja bio je časopis *Polet* koji je izlazio u razdoblju od 1966. do 1969. godine. U usporedbi s prijašnjim izlaženjima, novi koncept istaknuo se najviše po provokativnosti i progresivnosti. Zato se ime *Polet* najčešće veže uz šezdesete godina kada je razdoblje obilježeno progresivnošću i napretkom.³² Kada se spomene riječ *polet*, prve asocijacije padaju na zanos, entuzijazam, ushićenje, nešto novo neistraženo što se želi dosegnuti. Tom vodiljom vodio se i sam časopis. Željko Krušelj u svojoj knjizi navodi kako pravog razloga za ime nema, no autor koji se predstavlja kao jedan od pokretača *Poleta* (ne navodi se kojega) žali što ga Krušelj tijekom ispitivanja vezanih za svoju knjigu nije pitao zašto bas ime *Polet*. On navodi: „Kad je došlo do pitanja imena, bez velikog promišljanja sam bubnuo – „*Polet*“. Obrazlažući zašto to predlažem govorio sam o onome što me je privuklo i oduševilo u reviji, te je dobar dio toga ugrađen u koncepciju novina koje smo pokrenuli.“³³ Vjerojatno njegov ushit koji je doživio kada je sa šesnaest godina u ruke primio i vidio svoju sliku u časopisu, a zatim se i sam zaintrigirao za nešto drugačije i novo, to je objašnjenje zašto možda *polet*.

Godina 1976.-a obilježena je novim pokušajem pokretanja projekta omladinskog tjednika *Polet*, ovaj je put, iako je u startu bio sukobljen s neprihvatljivim političkim tendencijama, uspio. „...i radimo na listu koji bi trebao od Nove godine vidjeti svjetlo dana. Zvao bi se *Polet* i ne znamo da li će uskoro uzletjeti, zavisi o sredstvima i kesi koliko bude duboka.“³⁴ Lansiranje *Poleta* bio je dio šireg pokušaja hrvatske omladinske unije da revitalizira njihov potisnuti tisak. U nepovoljnoj društvenoj, političkoj i ekonomskoj atmosferi *Polet* je započeo s guranjem svoje progresivnosti. U vrijeme omladinske krize, kada je financiranje omladinskih časopisa bilo upitno te su se zbog toga mnogi gasili, *Polet* je otvorio svoja vrata. Za početak, krenuli su s nultim brojem probnoga *Poleta*. „Nulti broj *Poleta*, s egidom „tjedne novine Saveza socijalističke omladine Hrvatske“, pojavio se 11. listopada 1976. Bio je to i jedini broj koji je kao glavni urednik potpisao Mladen Grbić.“³⁵ Probni broj nije doživio uspjeh kakvom su se nadali, izgledao je kao kopija svakog drugog omladinskog časopisa. Pisao je o omladinskim temama, a tu i tamo je ubačen koji tekst o situaciji u drugim gradovima. Sve u svemu, njegova je budućnost u startu izgledala kao prošlost.

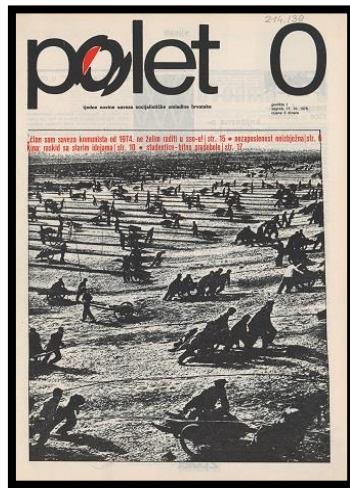
³² ZUBAK M.: *The Yugoslav Youth Press*, Srednja Europa d.o.o., Zagreb, 2018. str. 224.

³³ **Kako i zašto je „Polet“ dobio ime**, <https://blog.dnevnik.hr/babl/2016/01/1631997253/lijepo-ime-polet-polet-bog-ga-zivio.html> (19.10.2019.)

³⁴ KRUŠELJ Ž.: *Op. Cit.*, str. 32.

³⁵ *Ibid.*, str. 39.

Slika 3. Naslovnica multog broja *Poleta*

Izvor: Vraneković M.: **Curice i militantne suknje: o ženama u “Poletu”**, <http://muf.com.hr/2017/10/11/curice-i-militantne-suknje-o-zenama-u-poletu/> (08.11.2019.)

Iako je konstantno bio usmjeren prema ideološkim političkim tendencijama, njegov prvi urednik Pero Kvesić uporno je gurao svoje revolucionarne ideje. „Jedini razlog zašto je *Polet* nastao i zašto je postao planetarno uspješan krije se samo u tome što je grupa klinaca imala jedan cilj: napraviti novine s velikom nakladom.“³⁶ Prvi broj *Poleta* simbolično je prikazao glavu urednika s tijelom gole bebe na naslovnoj stranici. Pokušao je ovom slikom dočarati i usporediti muku rađanja časopisa s doslovnim porođajnim mukama. „Ovaj broj je tek pružanje krila spremnih za let. Kako i koliko visoko i dokle to ovisi o vama koji ćete nam se pridružiti.“³⁷ Put koji je započeo Kvesić pokazao se daleko uspješnijim od probnog *Poletovog* broja, on je stvarno „poletio“. Ovaj oblik novog *Poletovog* projekta pokazao se kao prazan list kojeg će tek ispuniti velikani današnjeg hrvatskog novinarstva, ali i buntovnici nekadašnjeg socijalizma.

Polet je bio časopis koji je konstantno pokušavao izaći iz okvira standardnih publikacija i pružiti svojoj publici nešto novo, drugačije, zanimljivije, intrigantnije, pokušavao se dotaknuti tema koje su bile tabu, odnosno glavni cilj mu je bio zadobiti interes mlade publike. Uvijek je bio u korak s novim trendovima te ih je pokušavao približiti i objasniti svojoj publici. Kada je započelo vrijeme uvođenja računala, *Polet* je uveo rubriku koja je sadržavala upute kako se

³⁶ JUTARNJIHR: **Polet: 30 godina poslije**, <https://www.jutarnji.hr/arhiva/polet-30-godina-poslije/3820716/> (08.11.2019.)

³⁷ NOVAK, B.: **Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću**, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 512.

koristiti njima i savladati ih. Isto tako donosio je i prijedloge knjiga koje bi mogle pomoći čitatelju u savladavanju novih trendova.

Kroz svoje brojeve neprekidno je pratio političku scenu i što se na njoj događa te sve prikazuje na neki svoj, drugačiji način. Ipak, pazio je kako piše s obzirom na to da je nastao kao „aktivistički projekt usmjeren prema komunističkoj ideji“³⁸ U vrijeme Jugoslavije, komunističkog i socijalističkog sustava, vlast je gledala kroz prste onima koji su pisali slobodnije ako se nije ticalo Tita, a pogotovo pisalo protiv njega ili njegovog vladanja. Časopis se proslavio svojim „jezikom ulice“ koji je omogućio da se čitatelji osjećaju ugodno kada prime ovaj list u ruke. Tako nisu radili razlike između obrazovanijih i „običnih“ ljudi. Svatko je mogao čitati i razumijeti *Polet*. Neke od najčešćih tema po kojima su bili prepoznatljivi su: životni standard radnika, seksualnost, traperice, delikvencije malodobnih osoba, novi val, prostitucija i slično. Ponajviše su odskoka imale tabu teme, teme o kojima se ne piše, ali svi žele znati sve o njima.

„Naš je „program“ bio: Uvijek na ivici, nikad u marici! *Polet* je zabranjen samo jednom u svojoj povijesti, a to njegov tadašnji glavni urednik nikako nije priželjkivao. Mi smo željeli plasirati svoje ideje, a ne praviti pubertetske ekscese i izazivati zabrane. Nisi faca ako te zabrane. Faca si ako kažeš to što si htio i to dopre do javnosti.“³⁹ Iako uvijek drugačiji, medijska cenzura bila je sveprisutna, ma koliko god se oni borili protiv nje. *Polet* je promovirao demokratizaciju medija što ga je na kraju koštalo „života“. „Neka moćna ruka zaustavila je redakciju lista da ne bi išla predaleko i prebrzo u demokratizaciju Hrvatske. Zadnji broj nosi broj 426 i nadnevak 30. ožujka 1990. Cijena 20 dinara.“⁴⁰

³⁸ KIŠ P.: **POGLED U NEPOZNATU POVIJEST 'POLETA'** Omladinski list koji je svjetonazorski mijenjao komunizam, <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/pogled-u-nepoznatu-povijest-poleta-omladinski-list-koji-je-svjetonazorski-mijenjao-komunizam/103051/> (14.11.2019.)

³⁹ ANGELESKI Z.: **Nitko tada u Hrvatskoj nije pisao kritičnije i slobodnije od Poleta**, <http://www.glasistre.hr/vijesti/kultura/nitko-tada-u-hrvatskoj-nije-pisao-kriticnije-i-slobodnije-od-poleta-518902> (09.11.2019.)

⁴⁰ NOVAK B.: **Op. Cit.**, str. 813.

5. DEFINIRANJE TABUA SEKS

Riječ seks sama po sebi uvijek je plijenila pažnju, bez obzira je li riječ o izazivanju i uzrokovanju određenih osjećaja ili pak o nekoj vrsti sablaznosti prema njezinom značenju. Mnogo je lakše zaključiti da je seks uvijek bio prisutan, točnije prati čovjeka od njegova nastanka. Kroz povijest je predstavljan kao najintimniji dio svakog bića i kao o takvom nije se previše pričalo. S pojavom civilizacije i kultura počinje se gledati drugačije na njega. Različite kulture imale su različita gledišta. Većina tema vezanih uz seksualnost najčešće su se povezivala sa ženom. U kulturama koje su štovali svoje žene, gledali ih kao božice plodnosti, imali su razvijen osjećaj za seksualnost. Kako su se razvijale kulture, tako se razvijao i pojam seksualnosti. Iako sam pojam kroz povijest nije toliko bio aktualan, u vrijeme kada se počinje razvijati i širiti kršćanstvo postaje tabu tema. Tabu se definira kao: „...nešto što je strogo zabranjeno, uzvišena, nepristupačna tajna i što ne podliježe kritici.“⁴¹ Za kršćanstvo kao religiju mnoge teme su bile kontroverzne, zabranjivane, pa tako i tema seksa. „Prilikom širenja kršćanstva nakon pada Rimskoga Carstva seksualnost je bila vrlo ograničena. Vezala se isključivo na razmnožavanje, odnosno na rađanje potomaka.“⁴² Dan danas sama religija ima vrlo oštre stavove glede tema vezanih uz seksualnost, iako je i sama kroz svoju povijest imala mnoge skandale vezane uz tu temu. „Hiljadama godina crkva je unakazivala moral ljudi, propovijedajući da je seks grijeh.“⁴³ S obzirom na to da je to jedna od najraširenijih religija svijeta, može se zaključiti da i ljudi koji prate tu religiju imaju slična razmišljanja. Sam proboj tema vezanih uz seksualnost bio je izrazito težak. Iako je dio svakog čovjeka i svi su vrlo dobro upoznati sa samim seksom, na sceni kao javna tema bio je tabu.

Šezdesete i sedamdesete poznate su kao doba seksualne revolucije u svijetu. „Njezini korijeni sežu u doba nakon I. svjetskog rata („lude dvadesete“), kada su u zemljama zapadne Europe i SAD-u počele slabiti tradicionalne moralne norme i društvene kontrole, što se zrcalilo u počecima popularne kulture („jazz era“) i novim umjetničkim smjerovima.“⁴⁴ Munjevitom brzinom seksualna se revolucija proširila po čitavom svijetu. Najviše kod mladih probudio se taj bunt da iskažu svoje pravo na seksualno istraživanje i uživanje, već su rano shvatili veliki utjecaj same teme na razvoj svake individue. „Jedan od ključnih preduvjeta za početak seksualne revolucije je dramatičan napredak medicine u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća, a koji

⁴¹ **Tabu značenje**, <https://www.hrleksikon.info/definicija/tabu.html> (10.11.2019.)

⁴² **Seks u književnosti**, <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri:446/preview> (10.11.2019.)

⁴³ **EROTIKA U SOCIJALISTIČKOJ ŠTAMPI: AKO NE DIRATE TITA, SVE MOŽE!**, <https://analiziraj.ba/2016/11/24/erotika-u-socijalistickoj-stampi-ako-ne-dirate-tita-sve-moze/> (10.11.2019.)

⁴⁴ **Seksualna revolucija**, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=55238> (10.11.2019.)

je svojim dostignućima u velikoj mjeri otklonio zdravstvene rizike koji su dotada služili kao opravdavanje raznih društvenih tabua vezanih uz seksualnost.⁴⁵ Uz rapidan napredak na polju medicine, kao što je već navedeno, žene su igrale veliku ulogu u temama vezanim za seksualnost. Dobivanje ženskog prava glasa ističe se kao jedan od bitnih katalizatora seksualne revolucije.

Seks kao tabu tema uvijek je bila prisutna i dan danas se može reći da postoje ljudi koji smatraju da se o tome ne govori. Kroz povijest su se protiv nje borili cenzurom. Najlakše je nešto, što se ne želi razumijeti, zabraniti. Kako uvijek bude, čovjeku sve što je zabranjeno, bude još zanimljivije, mističnije i interesantnije. Cenzura nije mogla do vijeka trajati, a seksualna revolucija odlučila joj je stati na kraj. Mnogi teoretičari ističu kako ona traje još uvijek, da riječ seks i teme vezane uz seksualnost još uvijek nisu u potpunosti prihvaćene. Veliki broj ljudi je pod utjecajem svojih religija, kultura, supkultura u koje striktno vjeruju, kod njih do ovakve vrste revolucije teško da će ikada doći. Iako ih je mnogo, puno je i onih koji promiču i uviđaju pogodnosti vezane uz teme seksualnosti. Seks kao tabu uvijek će postojati, kod nekih neće ni nestati, a kod drugih će se razviti u nezamislive razmjere.

5.1. SEKSUALIZAM U ČASOPISU *POLET*

Šezdesetih i sedamdesetih godina seksualna revolucija je velikom brzinom zahvatila cijeli svijet. U socijalističkoj Jugoslaviji ova se revolucija prihvatila objeručke. Kada su na scenu nastupili erotski časopisi, ništa ih više nije moglo zaustaviti, pa čak ni političke zabrane i cenzure. Ova vrsta zabavne štampe pokazala se kao pun pogodak iako se državnoj vlasti to nije nimalo sviđalo. Njihovo poimanje štampe bilo je informiranje i kontroliranje javnosti, a ne zabavljanje.

Ubrzo je uveden Zakon o šundu kako bi se ograničila ova vrsta zabavne štampe. U njemu je navedeno: „tko proizvodi, prodaje, raspačava, javno izlaže, radi prodaje ili drži spise, slike ili druge predmete kojima se teško krši moral, kaznit će se zatvorom do jedne godine.“⁴⁶ Nekontrolirani rast ove vrste tiska pokušali su ograničiti zakonom, no zakon nije imao puno uspjeha s obzirom na to da su ovakvi časopisi izazvali veliku popularnost. Časopisima je bilo lakše plaćati dodatne poreze i igrati se „životom“ jer su shvatili da je u ovome veliki izvor

⁴⁵ **Seksualna revolucija**, https://hr.wikipedia.org/wiki/Seksualna_revolucija (10.11.2019.)

⁴⁶ BENIĆ K.: **Erotika u Jugoslaviji**, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/erotika-u-jugoslaviji-20110115> (11.11.2019.)

zarade. „Liberalizacija društva u socijalizmu donijela je 1968. prve „magazine za odrasle“ – beogradski *Čik* i *Evu i Adama*, da bi krajem 80-ih taj tip novina do rekordnih tiraža doveli slovenski *Vroči kaj* i zagrebačka *Erotika*, s rekordnih 400 000 prodanih primjeraka broja iz prosinca 1987.“⁴⁷ Ovi časopisi osim što su imali sadržaje golih žena promovirali su i seksualno obrazovanje. U njima se moglo pronaći tema vezanih uz kontracepciju, seksualne odnose, spolno prenosive bolesti i slično. Osim što su zabavljali veći dio stanovništva značajno su doprinosili i u njegovom, dotad lošem, seksualnom obrazovanju. Još jedan značajan časopis onoga vremena bio je *Start*. Sa svojim izlaženjem započeo je 1969. godine. Za razliku od svojih prethodnika, ovaj erotski časopis proslavio se po duplericama. Na njegovim stranicama mogle su se pronaći najljepše djevojke Jugoslavije koje su fotografirali najbolji fotografi. *Start* je bio jednostavno drugačiji od ostalih magazina jer je otvoreno pisao o „ženskim temama“ poput afirmacije feminizma, vještačke oplodnje, kontrole rađanja, abortusa, epiduralne anestezije, liječenja neplodnosti...⁴⁸

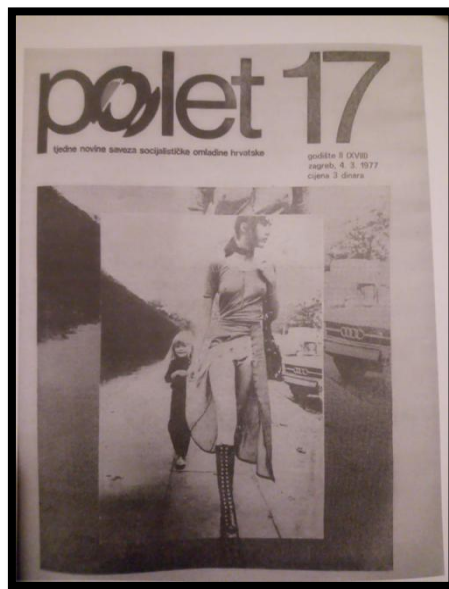
Viđenje golog ženskog tijela u erotskim časopisima više nije bilo neko veliko iznenađenje, stanovništvo se polako privikavalo na ovakav oblik zabavne štape. Međutim, ako ste otvorili omladinski časopis namijenjen omladini, njihovom učenju i informiranju – e to je bio šok! *Polet*, popularni omladinski časopis socijalističke Jugoslavije, upravo je to činio. Njegov urednik Pero Kvesić volio se poigravati temama koje su stanovništvu predstavljane kao tabu. Seks je bio najveći tabu. „Naznaka stalnog rušenja seksualnih tabua, što je bio i jedan od najavljivanih iskoraka Kvesićeva uredništva, bilo je objavljivanje naslovnice na kojoj je bila fotografija žene u prozirnoj haljini, a ispod nje nije imala donjeg rublja.“⁴⁹ Ovakav je prikaz žene na naslovnoj stranici kod čitateljstva izazvao uznemirenost. Publika ovog časopisa nije znala kako reagirati na nešto što očekuju kada otvore porno časopis, a ne omladinsko glasilo. Kroz nadolazeće brojeve na različite načine pokušavalo se približiti teme vezane uz seksualnost omladini. Bili su tu različiti ljubavni oglasi, priče o seksualnim iskustvima, slike nagih žena i muškaraca, stripovi i sličice koje su aludirali na seks i slično.

⁴⁷ **Erotski magazini u Jugoslaviji su bili hit, no jedna stvar je dugo bila tabu**, https://www.index.hr/magazin/clanak/erotski-magazini-u-jugoslaviji-su-bili-hit-no-jedna-stvar-je-dugo-bila-tabu/2119845.aspx?index_ref=read_more_d (11.11.2019.)

⁴⁸ ŽIKIĆ B.: **Disidentima su se svidale lijepe djevojke: golotinja, pornografija i kvalitetno novinarstvo u socijalizmu**, Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije, Vol. 16 No. 1, 2010., str. 53-71.

⁴⁹ KRUŠELJ Ž.: **POLET OD OMLADISNKOG AKTIVIZMA DO POLITIČKOG ESKAPIZMA**, doktorski rad, Zagreb, Filozofski fakultet, 2015., str. 75.

Slika 4. Naslovnica broja 17 – djevojka u prozirnoj haljini

Izvor: *Polet*, br. 17, 4. ožujka 1977., naslovna stranica

Svoju popularnost *Polet* najviše može zahvaliti bavljenjem pitanjima vezanih uz seksualnost. Seks je oduvijek bio tabu tema u društvu, a ovaj časopis pokušao ga je razbiti novim i otvorenijim pristupom. U svom su naumu željeli približiti seksualnost mladima. Uveli su teme vezane uz kontracepciju, seksualne odnose, masturbaciju, erotske narodne pjesme, a najveći skok im je bio tema homoseksualnosti. U ovom časopisu moglo se naći sve što se nije smatralo primjerenim za javno objavljivanje. Komunistički režim u kojem su izlazili uvelike je štovao crkvene ideološke poglede, a jedno od njih je bilo i seks kao tabu. Kao što je prethodno navedeno, crkva je oduvijek smatrala seks i ugodu vezanu uz seks grijehom. Većina pripadnika te religije, ali i komunističkog sustava, dijelilo je slično mišljenje. Jedini veći šok od same teme seksa izazvala je tema homoseksualnosti. Tekstovi koji govore o ovom obliku seksualnosti zgražala su onaj dio čitateljstva koji su to smatrali „bolešću“. Nažalost, pravni sustav komunističke Jugoslavije homoseksualnost je stavljao u iste zločine kao što su „krađe, silovanja, ubojstva, prostitucija“⁵⁰. Ovakve su teme slabo bile zastupljene u vrijeme izlaženja *Poleta* te, kao i seks, homoseksualnost je bila tabu. Časopis je pokušao kroz svoje brojeve publici približiti ovaj način gledanja na seksualnost jer je zapravo homoseksualnih osoba bilo puno više nego što se mislilo.

⁵⁰ *Polet*, br. 56, 6. ožujka 1978., str. 24, tekst pod naslovom „Društveni prezir homoseksualnosti“

Slika 5. Naslovna strana *Poleta* br. 75

Izvor: <https://twitter.com/Rijeka2020/status/1122830276831399936/photo/1> (11.11.2019.)

Omladinski časopis *Polet* shvatio je da otvoreno pisanje o tabu temama zadržava publiku. Njegovo su čitateljstvo bili omladinci željni znanja, a ponajviše zabave. Ono što ih je najviše privlačilo bilo je provokativnost, inat i zabranjene teme. Seks nije bio zabranjen, no nije se očekivalo kako će jedan omladinski časopis upravo tabu temom seksa privući još veći broj čitateljstva. Omogućio je mladima da shvate kako je seksualnost normalan dio svakog odrastanja, a ne neka tabu senzacija o kojoj se čita u javnim medijima. Drugačijim metodama, poput educiranja, istraživanja, anketiranja, intervjuiranja postao je svojevrsni medicinski rječnik za početnike. „Pisalo se tako o seksualnom odgoju, kontracepciji, pobačaju, ali i o nejednakosti žena i muškaraca na tom području.“⁵¹ Posebno se istaknuo u objavljivanju golih muškaraca. Kao što je navedeno, seksualizam se oduvijek vezao u žene, tako su nastali i prvi porno časopisi. U njima su se nalazile gole žene, a ne goli muškarci jer oni su tabu! Veliki iskorak bilo je objavljivanje niza golih slika golmana.⁵² Na slici se sve vidjelo, nije bilo cenzure. Javnost je bila zgrožena jer je gledanje golih žena postala navika, neka normala, dok je objavljivanje golih muškaraca na kojem se jasno vidi penis predstavljano kao pornografija. Nakon ovog incidenta *Polet* nije prestao s objavljivanjem slika golih muškaraca, dapače, to mu je dodatno dalo vjetar u leđa. Od tada još aktivnije i provokativnije objavljuje seksualne sadržaje kako bi „izludio“ tadašnju vlast i mentalno stanje zadržtog društva.

⁵¹ VRANEKOVIĆ M.: **Curice i militantne suknje: o ženama u “Poletu”**, <http://muf.com.hr/2017/10/11/curice-i-militantne-suknje-o-zenama-u-poletu/> (11.11.2019.)

⁵² ZUBAK M.: **Op. cit.**, str. 239.

6. KVANTITATIVNA I KVALITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA

6.1. KVANTITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA

Za provođenje uspješne kvantitativne analize sadržaja novinskih članaka, fotografija, stripova i naslova, bitno je definirati istraživačke matrice navedenih sadržaja. Kroz analizu teoretskog dijela rada i novinskih sadržaja u omladinskom časopisu *Polet* utvrđene su različite matrice za svaki od spomenutih sadržaja.

Kvantitativna analiza sadržaja vezanih za temu diplomskog rada u časopisu *Polet* ukupno je obradila 267 novinskih članaka, 129 fotografija, 72 stripa i 119 novinskih naslova. Ukupno je u istraživanju obrađeno 132 broja časopisa *Polet*. Istraživačko razdoblje započeto je nultim brojem 1976. godine, a završeno sa 132. brojem 1980. godine kada je umro Josip Broz Tito. Za kvalitetnu kvantitativnu analizu novinskih sadržaja o temi *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* prethodilo je detaljno obrađivanje i kategoriziranje svih novinskih sadržaja prema posebnim matricama za svaki od navedenih sadržaja.

Analizirani sadržaji u istraživačkom radu podijeljeni su u četiri matrice kako bi se pažljivo proučila svaka od njih. Sadržaji su podijeljeni u četiri glavne matrice:

- a. matrica novinskog članka,
- b. matrica novinske fotografije,
- c. matrica novinskog stripa,
- d. matrica novinskog naslova.

Svaka od navedenih matrica sadrži različite istraživačke varijable s obzirom na to da su zasebno praćene i analizirane.

Matrica analiza novinskog članka sadrži pet varijabli:

- a) grafička opremljenost članka,
- b) članak koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost,
- c) žanr članka,
- d) veličina članka u novinskom prostoru,
- e) autorstvo članka.

Grafička opremljenost članka odnosi se na sve članke koji su popraćeni fotografijom, stripom ili nekim drugim grafičkim oblikom. Članci koji izravno ili neizravno upućuju na temu

rada smatraju se svi koji na direktan ili indirektan način govore o temi seksa, odnosno izravnim člancima smatraju se svi oni koji doslovno govore o temama vezanim za seksualnost kao što su: seks, pornografija, prostitucija i sl. Neizravnim člancima navode se svi oni koji bez direktnog navođenja riječi vezanih uz seks kada ih se pročita asociraju direktno na seks ili teme vezane uz seksualnost. Treća varijabla, žanr članka, podijeljena je na: vijest, izvještaj, kolumna, intervju, pismo čitatelja i ostalo. Veličina članka u novinskom prostoru odnosi se na dimenziju prostora koji zauzima članak. U matrici je podijeljen na: 1 ili više stranica, pola stranice, $\frac{1}{4}$ stranice i $\frac{1}{8}$ stranice. Zadnja varijabla nosi naziv autorstvo članka. Pod ovom varijablom misli se na to je li novinski članak imao autora ili ne, odnosno je li postojao potpis ispod članka.

Nakon analize novinskog članka, sljedeća analizirana kategorija bila je fotografija. Matrica analize novinske fotografije sastoji se od navedenih varijabli:

- a) fotografija koja izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost,
- b) veličina fotografije u novinskom prostoru,
- c) autorstvo fotografije.

Kao što je već prethodno navedeno u matrici analize članka, fotografije koje izravno ili neizravno upućuju na temu rada su sve fotografije koje na direktan ili indirektan način spominju seks. Pod izravnim fotografijama smatraju se sve one na kojima se nalaze gole žene ili muškarci, gdje je doslovno pokazana radnja seksa i slično. Pod pojmom neizravnih fotografija smatraju se sve one koje na indirektan način aludiraju na temu vezanu uz seksualnost. Tu se smatraju sve fotografije koje asociraju na teme seksualnosti, ali ih ne prikazuju na otvoren način već ih prikrivaju. Sljedeća varijabla odnosi se na veličinu fotografije u novinskom prostoru. Fotografija je mogla zauzimati jednu ili više stranica, pola stranice, $\frac{1}{4}$ stranice ili $\frac{1}{8}$ stranice. Ovisno o veličini smještena je u pripadajuću kategoriju. Varijabla autorstvo fotografije odnosi se na to je li fotograf određene slike koja se analizira potpisan.

Matrica novinskog stripa bio je treći proučavan sadržaj. Sama je matrica podijeljena u nekoliko varijabli shodno onome što se proučava. To su:

- a) strip koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost,
- b) veličina stripa u novinskom prostoru,
- c) popraćenost stripa tekstom,
- d) autorstvo stripa.

Strip koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost je prva varijabla u matrici novinskog stripa. Ova varijabla podrazumijeva stripove koji na direktan ili indirektan način govore o seksualnosti. Direktni stripovi su oni koji prikazuju scene vezane uz temu seksa na otvoren način, dok pod indirektnu stripove spadaju oni koji na prikriven način govore o toj temi. Druga je varijabla veličina stripa u novinskom prostoru. Kao kod članka i fotografije, ova varijabla podijeljena je na nekoliko veličina koje strip zauzima u časopisu: jedna ili više stranica, pola stranice, $\frac{1}{4}$ stranice i $\frac{1}{8}$ stranice. Popraćenost stripa tekstom je treća varijabla koja se odnosi na to sastoji li se strip samo od slika ili je popraćen i tekstom. Zadnja varijabla odnosi se na autorstvo stripa. Kao i kod prethodnih matrica, analiziralo se je li strip imao navedenog autora ili ne.

Zadnja matrica u kvantitativnoj analizi odnosi se na naslove. Ova matrica koja se odnosi na novinske naslove podijeljena je na dvije varijable:

- a) naslov koji izravno ili neizravno upućuje na temu vezanu uz seksualnost,
- b) status naslova u novinskom prostoru.

Varijabla vezana uz izravno ili neizravno upućivanje na temu proteže se skroz sve četiri matrice jer je izuzetno važna za ishod rezultata. Pod naslov koji na izravan način upućuje na temu diplomskog rada smatraju se svi naslovi koji spominju riječi vezane uz seksualnost bilo da je to izravno spominjanje riječi seks, vođenje ljubavi, ševiti i slično. Pod neizravne naslove spadali su svi oni koji su asocijali na seksualne teme, ali nisu direktno naveli takve oblike riječi. Zadnja varijabla status naslova u novinskom prostoru podijeljena je na glavni naslov ili podnaslov.

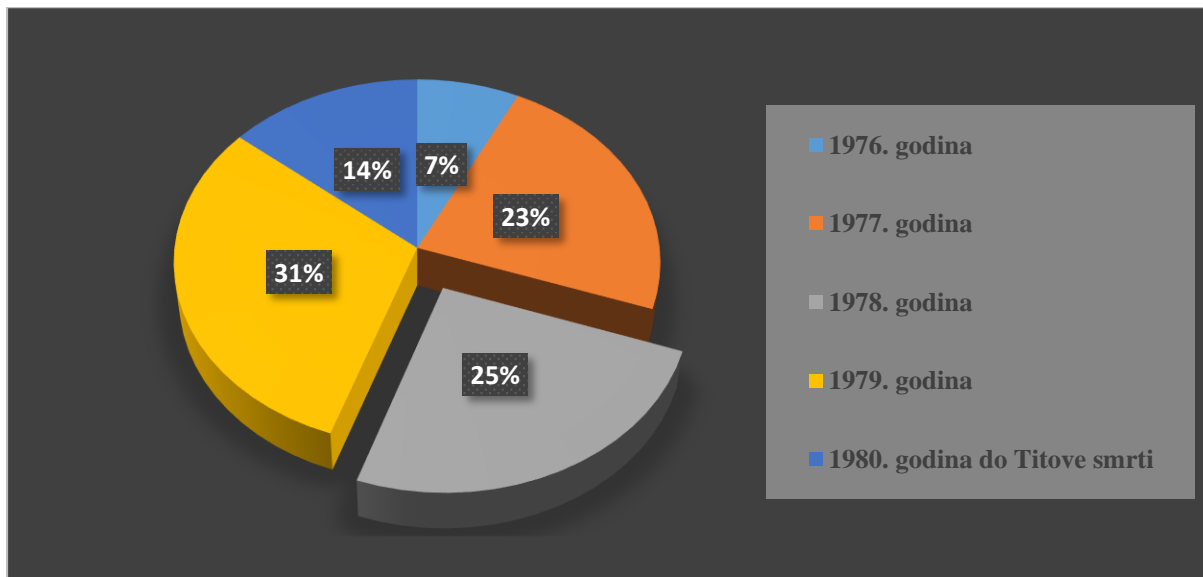
Tablica 1. Ukupan broj analiziranih sadržaja u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine

ANALIZIRANI SADRŽAJ	UKUPNO
Članak	267
Fotografija	129
Strip	72
Naslov	119
UKUPNO	587

Izvor: autor

U Tablici 1 prikazan je ukupan broj kvantitativno analiziranih članaka u časopisu *Polet* od 1976. godine do 1980. godine, do Titove smrti. Istraživanje je pokazalo kako je najviše sadržaja za analiziranje bilo u kategoriji članak, zatim ga prate fotografija i naslov, a najmanje analiziranih sadržaja je bilo pod kategorijom strip. Ukupno je analizirano 595 sadržajnih jedinica u zadanom istraživačkom razdoblju.

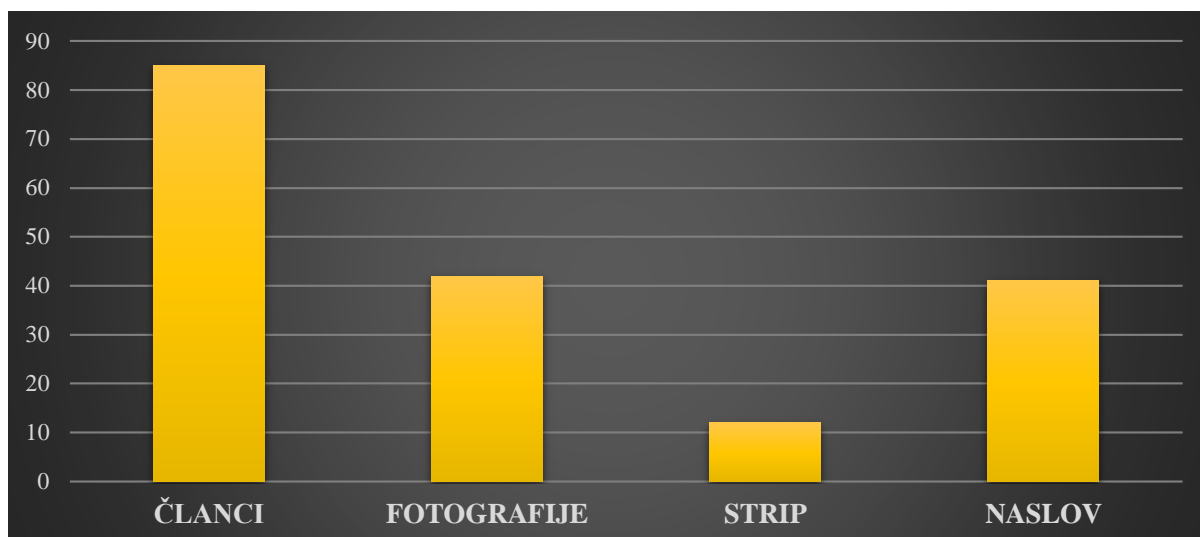
Grafikon 1. Ukupan broj analiziranog sadržaja u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine razvrstan prema godinama

Izvor: autor

Grafikon 1 prikazuje ukupan broj obrađenih novinski sadržaja, članaka, fotografija, stripova i naslova u istraživačkom razdoblju od 1976. do 1980. godine, točnije do smrti Josipa Broza Tita. Iz prikaza se vidi da je najviše sadržaja za obradu i analizu bilo 1979. godine, a najmanje 1976. godine, kada časopis *Polet* započinje s ponovnim izlaženjem. Pretpostavlja se da su urednici u početku izlaženja bili više suzdržani od objavljivanja seksualnih sadržaja te su to uvodili postepeno kako se istraživalo tržište i saznavalo koje teme najviše zanimaju čitatelje *Poleta*.

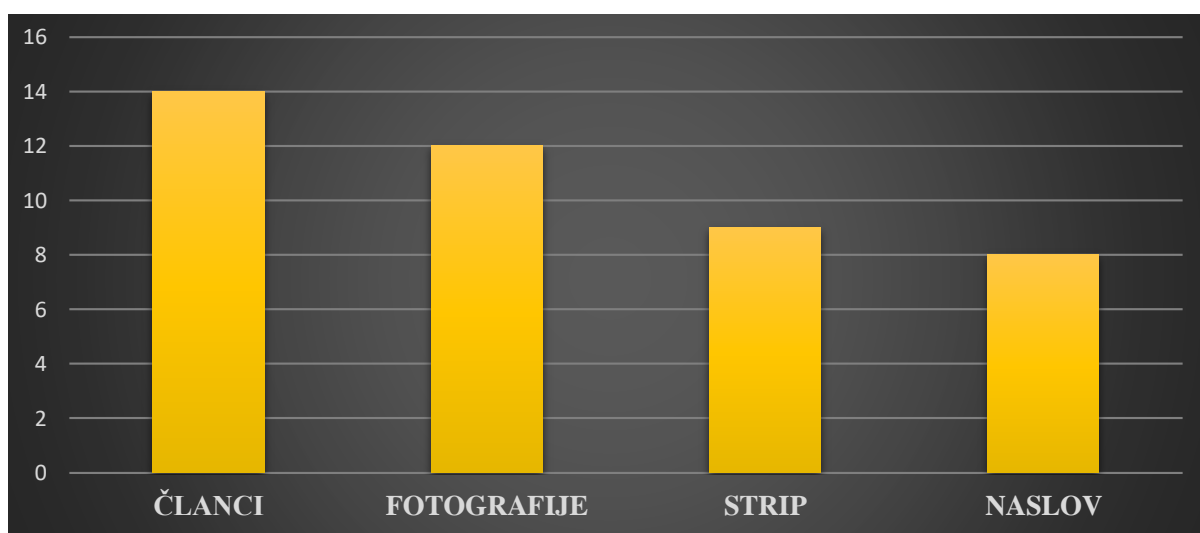
Grafikon 2. Ukupan broj najviše analiziranih sadržaja u časopisu *Polet* u 1979. godini

Izvor: autor

Na Grafikonu 2 jasno se vidi kako se časopis *Polet* najviše odvažio s objavljivanjem seksualnih tema u člancima. Obrađeno je čak njih 85. Slijede ga fotografija i naslov. Ukupno je obrađeno 42 fotografije i 41 naslov. Na posljednjem mjestu je strip s 12 analiziranih jedinica. U navedenoj je godini najviše obrađenih sadržaja od ukupnog broja analiziranih godina, njih 180.

Grafikon 3. Ukupan broj najmanje analiziranih sadržaja u časopisu *Polet* u 1976. godini

Izvor: autor

Godine 1976. omladinski časopis *Polet* započeo je s novim pokušajem probijanja na scenu. Ta je godina bila ključna jer, iako su imali program kako bi časopis trebao izgledati, morale su se pronaći teme po kojima će se istaknuti na tržištu. Odabirom tabu teme kao što je seks, pokušali su ispipati reakcije čitateljstva. Kao što je bilo za i očekivati s ovakvom vrstom teme trebalo je ići postepeno, stoga je te godine i bilo najmanje materijala za analizu i obradu. No nije da ga nije bilo u potpunosti. Najviše je bilo članaka, njih 14. Slijedile su ga fotografije s 12 obrađenih sadržaja. Zatim stripovi, njih 9, i na kraju naslovi kojih je bilo 8.

U sljedećim su potpoglavljima detaljno obrađene matrice članka, fotografije, stripa i naslova. Svaka od navedenih matrica grafički je prikazana, a rezultati zasebno po matricama izneseni i objašnjeni.

6.1.1. ANALIZA NOVINSKOG ČLANKA

Od listopada 1976. do svibnja 1980. godine ukupno je u omladinskom časopisu *Polet* objavljeno 267 novinskih članaka na temu *Seks kao tabu tema u časopisu Polet*. Kao što je bilo za očekivati broj članaka na navedenu temu je u početku bio manji, a s godinama se počeo povećavati kako je časopis dobio „odobrenje“ publike na takvu temu. U tablici 2 prikazan je rast broja članaka u odnosu na godine izlaženja. Iz priloženog se vidi kako je broj članaka 1979. godine čak šest puta veći nego prve godine izlaženja, 1976. godine. Godina 1980. obrađena je samo do svibnja, odnosno do smrti Josipa Broza Tita, no već je do tada pronađeno 44 članaka vezanih uz ovu temu. Godine 1977. obrađeno je 49 članaka.

Tablica 2. Ukupan broj članaka o temama vezanim uz seks u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, do smrti Tita.

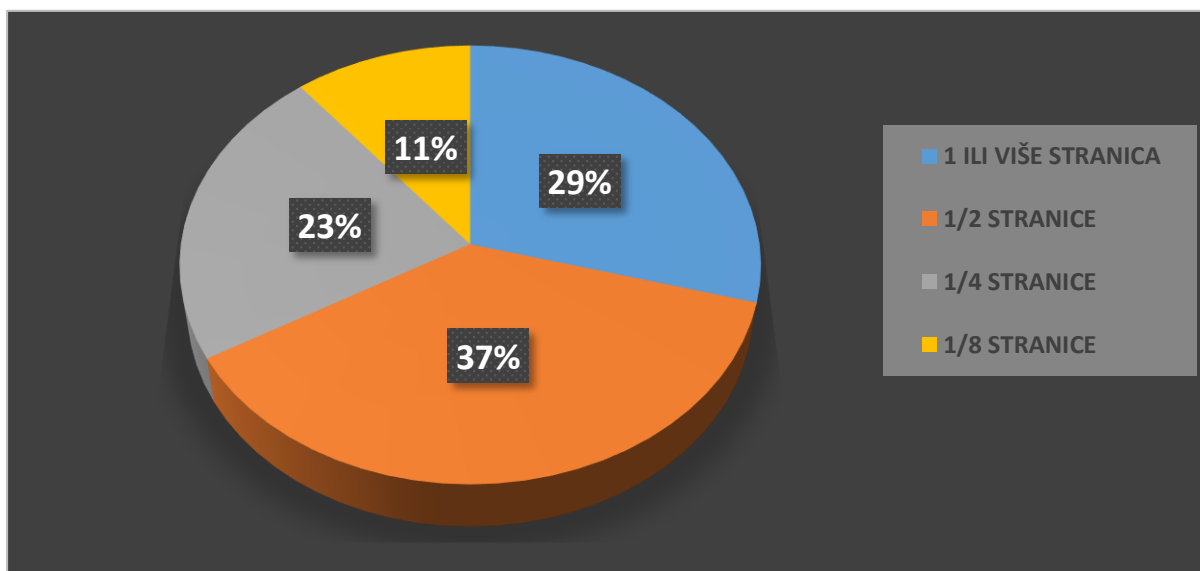
GODINE	UKUPNO
1976.	14
1977.	49
1978.	75
1979.	85
1980., do smrti Tita	44
UKUPNO	267

Izvor: autor

Veličina članaka u novinskom prostoru

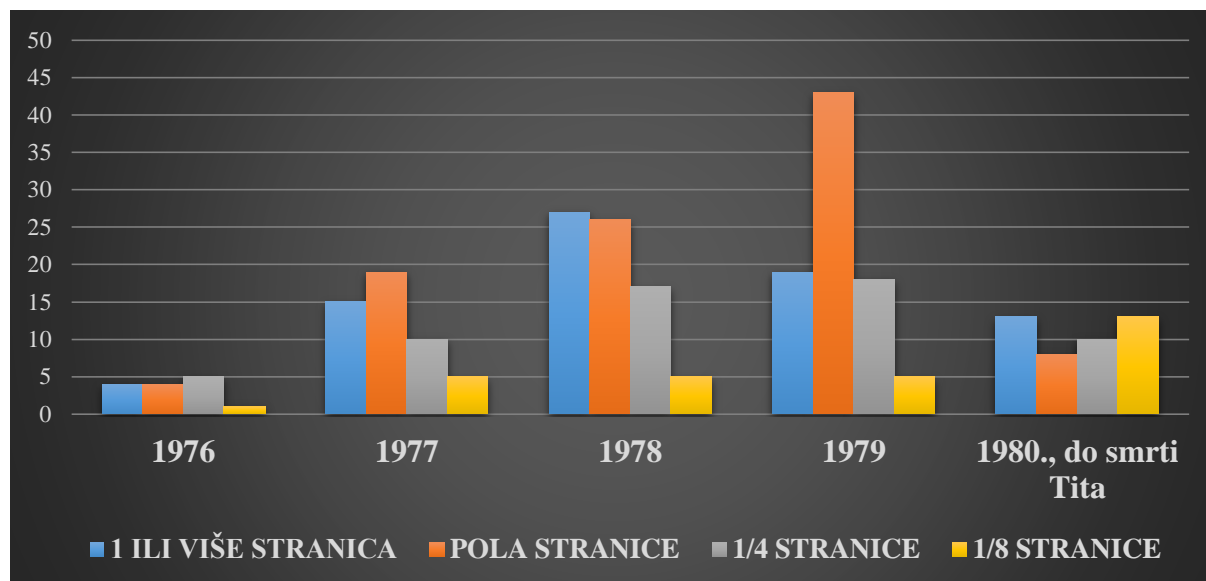
Analiziranjem ukupno 267 članaka u razdoblju od 1976. do svibnja 1980. godine utvrđeno je da u varijabli veličina članaka dominiraju članci na pola stranice. Postotak članaka na pola stranice iznosi 29%, slijede ga članci koji zauzimaju jednu stranicu ili više njih, 29%. Nadalje 23% članaka zauzimaju $\frac{1}{4}$ stranice. Najmanje je onih članaka koji zauzimaju $\frac{1}{8}$ stranice, samo 11%. Iz priloženog grafikona može se iščitati kako časopis *Polet* nije imao straha sa objavljivanjem ovakve vrste tematike. Objavljivao ih je na pola stranice, čak i na cijele stranice ili više njih. Većina je članaka zapravo zauzimala ovako velike cjeline u novinskom prostoru. Ukupno gledajući, *Polet* nije prikrivao seks kao tabu temu, već mu je davao zavidno veliko mjesto u novinskom prostoru.

Grafikon 4. Veličina članaka obrađenih u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. do 1980. godine, do smrti Tita, prema zastupljenosti u novinskom prostoru.

Izvor: autor

Grafikon 5. Prikaz zastupljenosti veličine članka u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raspoređeni prema godinama

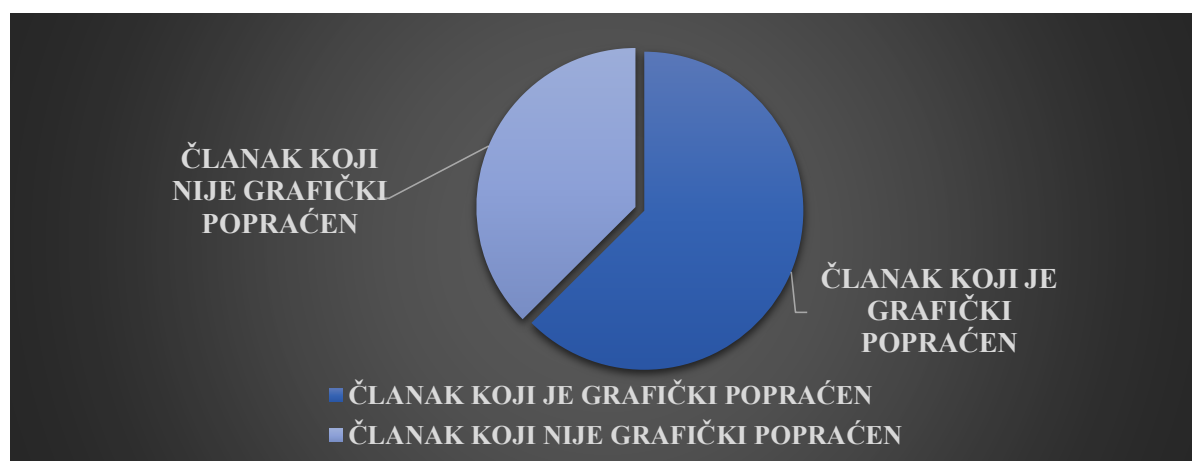
Izvor: autor

Grafikon 5 prikazuje kako se kroz godine mijenjala zastupljenost članaka u veličini novinskog prostora. Godine 1976. najviše je bilo članaka koji su zauzimali $\frac{1}{4}$ stranice, a najmanje onih koji su zauzimali $\frac{1}{8}$ stranice. Godine 1977. mijenja se zastupljenost novinskog prostora i vodstvo preuzimaju članci s pola stranice teksta, dok je onih najmanje isto kao i prethodne godine. Sljedeće godine, 1978-a, članci s pola stranice zauzimaju drugo mjesto jer u vodstvo prelaze članci koji zauzimaju jednu ili više stranica. U ovo vrijeme *Polet* temama vezanim uz seksualnost daje veliki značaj s obzirom na to da ih najviše objavljuje na jednoj stranici ili pola nje. Godina 1979. istakla se po velikom skoku članaka na pola stranice. Slijede ju članci na cijeloj stranici i oni što zauzimaju $\frac{1}{4}$ novinskog prostora. Najmanje je članaka koji zauzimaju $\frac{1}{8}$ stranice u novinama. Zadnja godina obrade podataka, 1980-a do Titove smrti, prikazuje kako su se počele izjednačavati veličine zastupljenosti novinskog prostora. Nije postojala prevelika razlika između veličine najmanjeg i najvećeg zauzetog novinskog prstora novinskim člancima.

Grafička opremljenost članka

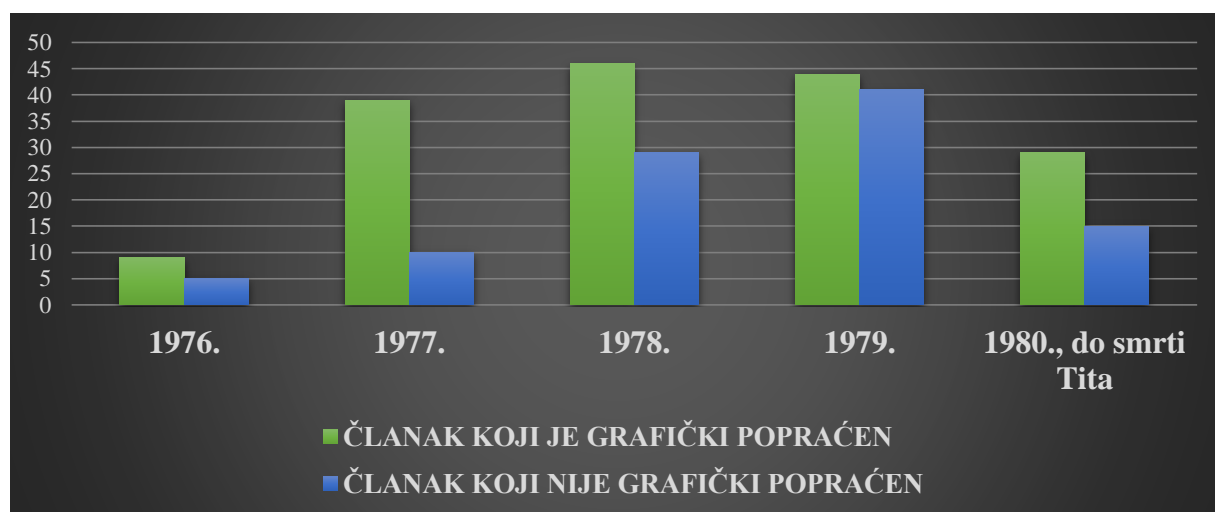
Sljedeća varijabla u matrici analize novinskog članka je grafička opremljenost članka. Kroz analizu grafičke popraćenosti članka u Grafikonu 6 utvrđeno je da je broj članaka koji su grafički popraćeni veći u odnosu na članke koji nisu grafički popraćeni, čak njih 167, točnije 63%. Za razliku od vodeće, druga kategorija u ovoj varijabli zauzima 37%. Pretpostavlja se da su članci koji su imali određenu sliku kao „potporu“ tekstu bili oku zanimljiviji, a pogotovo lakši za uočiti među mnogo članaka. To je bila jedna vrsta plasiranja i „ubiranja“ pažnje čitatelja prema ovoj tabu temi.

Grafikon 6. Postotak grafičke opremljenosti članka u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980.godine

Izvor: autor

Grafikon 7. Prikaz grafičke popraćenosti članka u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raspodijeljeni prema godinama izlaženja

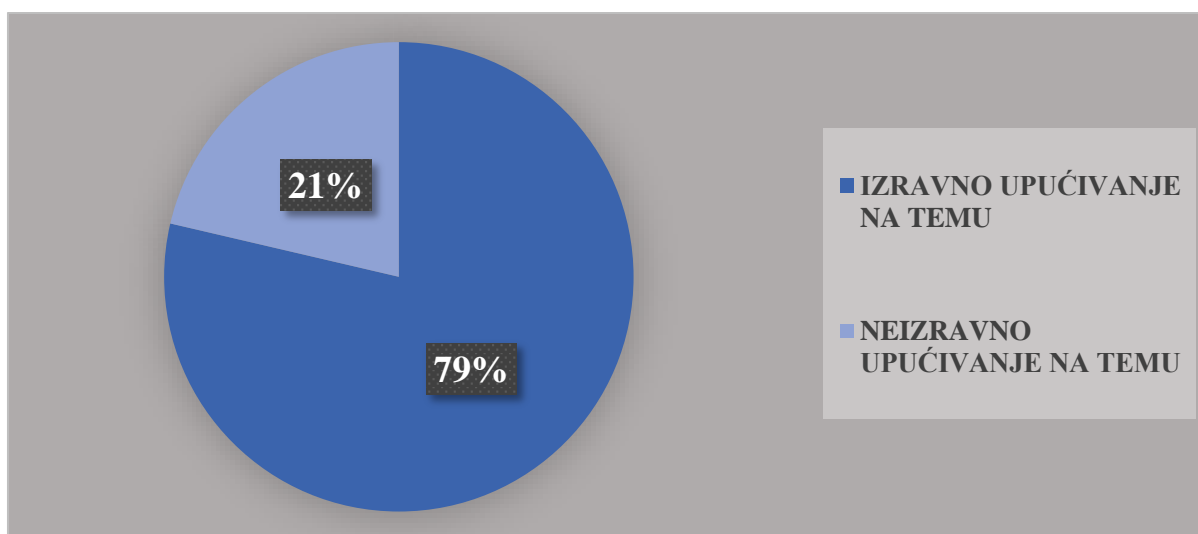
Izvor: autor

U Grafikonu 7 vidi se kako je broj članaka koji su grafički popraćeni uvijek u većem broju nego oni koji nisu grafički popraćeni. Situacija se tijekom godina nije uvelike mijenjala. Zaključuje se kako je ova taktika sigurno privukla veću usmjerenost čitatelja prema ovoj društvenoj tabu temi.

Članak koji izravno ili neizravno upućuje na temu rada

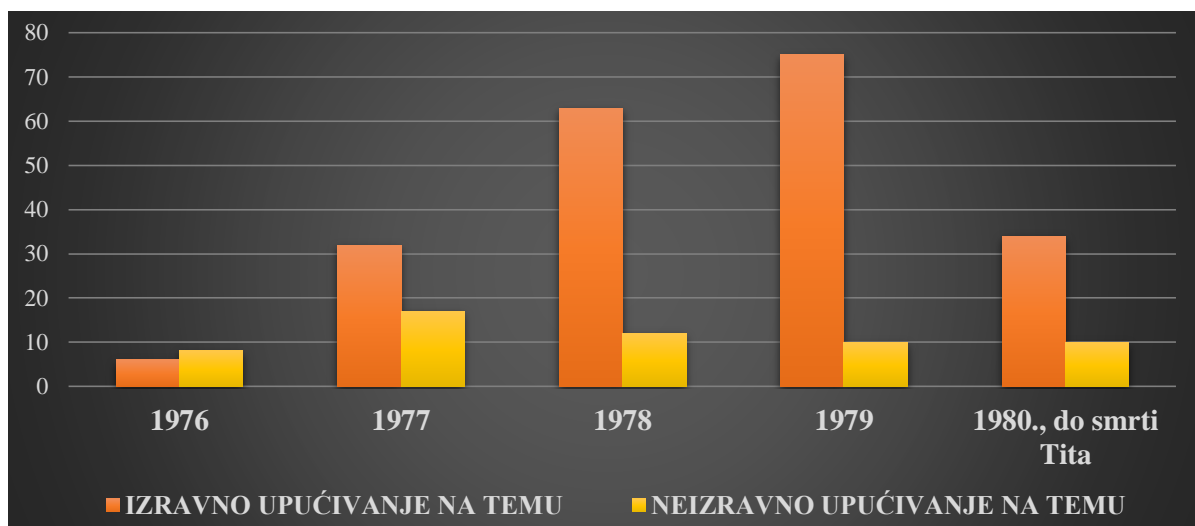
Ova varijabla ima najveću ulogu u donošenju rezultata cjelokupnog diplomskog rada. S obzirom na to je li bilo više izravnih ili neizravnih članaka koji govore o temi seksa potvrđena je ili opovrgnuta tema kao tabu. U istraživanju diplomskog rada, kao što je već navedeno, analizirano je 267 članaka, od toga broj članaka koji izravno govore o temi seksa je 210, dok je broj članaka koji neizravno govore 57. To je velika razlika između dvije kategorije i može se reći da je kategorija izravnog upućivanja na temu rada znatno premašila drugu. Postotni omjer izravnog i neizravnog upućivanja je 79% : 21%. Ovim rezultatom može se zaključiti da prema ovoj varijabli tema seksa nije bila tabu tema u časopisu *Polet* te je on na otvoren i direktan način koristio riječi vezane uz seksualnost.

Grafikon 8. Postotak članaka koji na izravan ili neizravan upućuju na temu rada u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine

Izvor: autor

Grafikon 9. Prikaz članaka koji izravno ili neizravnog upućuju na temu rada u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama

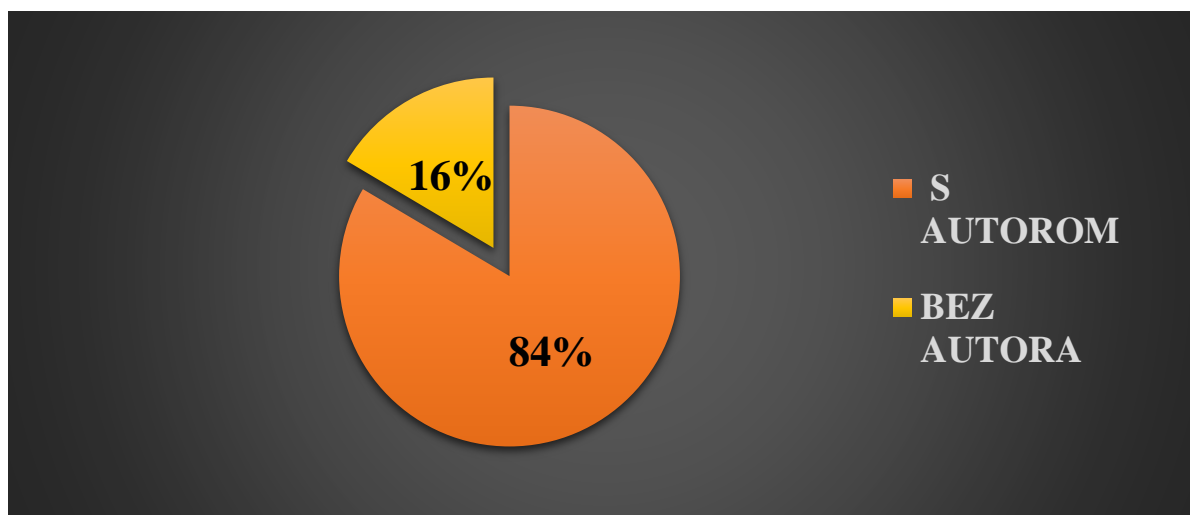

Izvor: autor

Ovaj grafikon u kojem se proučava zastupljenost izravnih i neizravnih članaka na temu seksa izuzetno je važan kao pokazatelj rezultata da seks u ovoj istraživanoj varijabli nije bio tabu tema u časopisu *Polet*. Da je proučavana samo 1976. godina kada je omladinski časopis započeo s izlaženjem rezultati bi bili drugačiji. Iz grafikona se vidi da je jedino te godine od njih pet proučavanih bilo više neizravnih članaka nego izravnih. Kao što je već navedeno *Polet* je te godine započeo s novim pokušajem izlaženja na scenu i još je tražio svoj pristup čitateljima. Počeo je eksperimentirati s tabu temama kako bi vidio reakcije publike i dobio povratnu informaciju o tome ima li uopće smisla pisati o takvim temama i hoće li one biti prihvaćene od društva. Godina 1977. već pokazuje drugačiju stranu, izravni članci prešli su u vodstvo i uvelike prešli neizravne članke. Kada su shvatili da je to ono što zanima njihove čitatelje uhvatili su se u koštac o toj temi i unatoč društvenoj i političkoj sceni tog vremena započeli s približavanjem ove tabu teme društvu. Godine 1978. i 1979. prikazuju veliki skok u različitosti između izravnih i neizravnih članaka, prevladavaju oni izravni s velikom brojnom razlikom. Godina 1980. isto bilježi veliku razliku s obzirom na to da je proučavano samo 44 novinskih članaka do smrti Josipa Broza Tita.

Autorstvo članka

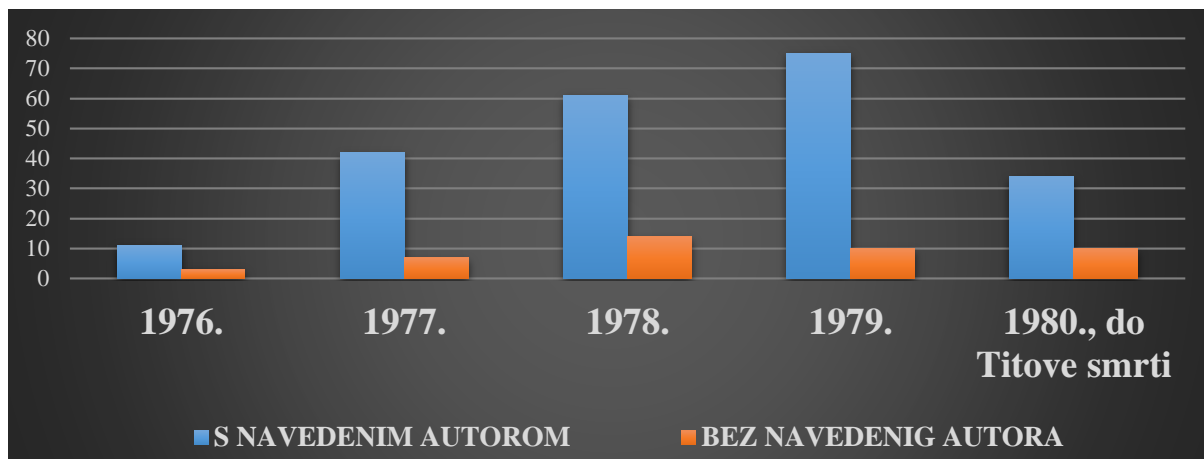
Grafikon 10. Postotak novinskih članaka u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine prema autorstvu

Izvor: autor

Grafikonom 10 prikazan je postotni omjer novinskih članaka u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine prema varijabli - autorstvo. Na prikazu je vidljivo kako je najveći broj članaka na temu seksa imalo potpis autora. Od 276 analiziranih članaka potpis autora imalo je njih 223, odnosno 84%, dok je bez potpisa autora bilo 44 članka, 16%. Na grafikonu je očigledno kako su članci s potpisom autora u zavidno većoj prednosti od onih bez potpisa. Iz ovog grafikona može se zaključiti da autori članaka na temu seksualnost nisu imali problema sa potpisivanjem svojih imena ispod njih iako je u to vrijeme trebalo imat hrabrosti govoriti o ovakvoj tabu temi i otvoreno reći tko je to napisao.

Grafikon 11. Prikaz članaka prema autorstvu u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama

Izvor: autor

Iz navedenog Grafikona 11 može se vidjeti prikaz novinarskih članaka koji su razvrstani prema istraživačkom razdoblju od 1976. do svibnja 1980. godine. U prikazu se vidi dominacija članaka koji su imali naveden potpis autora. Kroz cijelo proučavano istraživačko razdoblje nema promjene. Kroz sve godine kako raste broj istraživanih novinskih članaka raste i broj potpisanih autora. Iako postoji pretpostavka da se zbog osjetljivosti teme mnogi autori ne bi potpisali, *Poletovi* novinari prema ovom grafikonu nisu imali problema s time. Postojala je tek mala nekolicina onih koji svoje članke nisu autorizirali.

Žanr članka

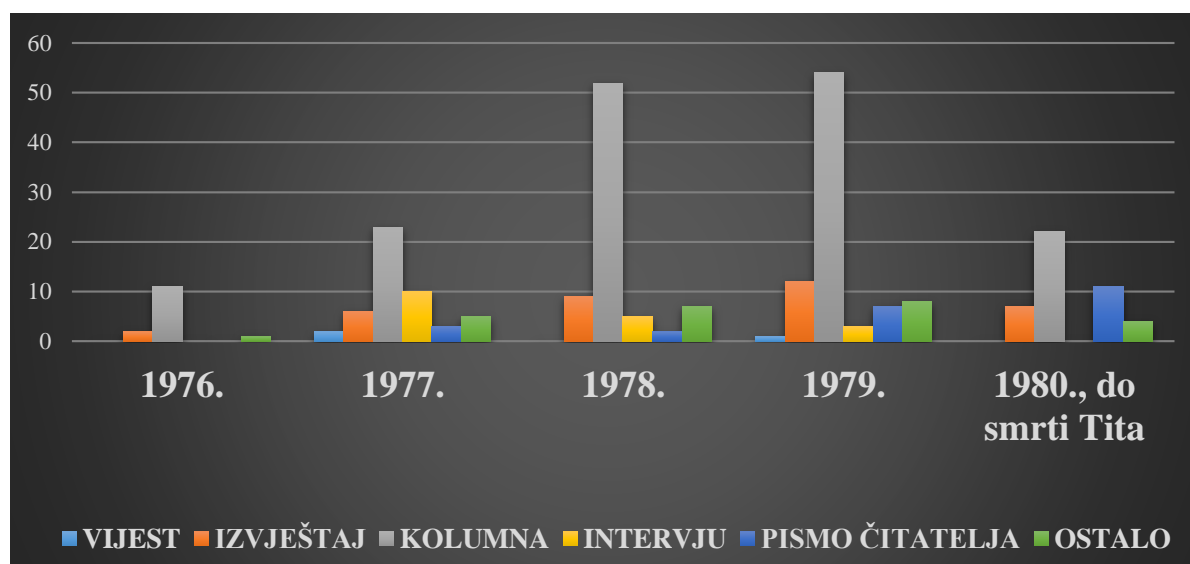
Tablica 3. Broj novinskih članaka o temi diplomskog rada u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raspodijeljeni prema žanru članka

	BROJ ČLANAKA	POSTOTAK ČLANAKA
VIJEST	3	1%
IZVJEŠTAJ	36	13%
KOLUMNA	162	61%
INTERVJU	18	7%
PISMO ČITATELJA	23	9%
OSTALO	25	9%
UKUPNO	276	100%

Izvor: autor

U Tablici 3 prikazani su podaci broja novinskih članaka o tabu temi seks u časopisu *Polet* razvrstan prema promatranoj varijabli – žanr članka. Utvrđeno je da u istraživačkom korpusu omladinskog časopisa *Polet* najveći udio čini kolumna sa 61%, potom izvještaj 13%, pismo čitatelja i ostalo s 9%, intervju 7% i na zadnjem mjestu je vijest sa svega 1%. Usporedbom promatranih žanrova može se zaključiti da je u časopisu najviše bila zastupljena kolumna, a najmanje vijest.

Grafikon 12. Prikaz novinskih članaka u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine prema žanru raščlanjeni po godinama

Izvor: autor

Grafikon 12 prikazuje novinske članke koji su razvrstani prema pripadajućima žanrovima po istraživačkim godinama 1976., 1977., 1978., 1979. i 1980. sve do Titove smrti. Kao što je vidljivo na prvi pogled i već prethodno navedeno, kolumna je najzastupljenija u svim godina. Tijekom godina skoro svi žanrovi osim kolumne osciliraju i izmjenjuju zastupljenost. U pojedinačnim godinama kao što je 1976., 1978. i 1980. izostaju pojedinačni žanrovi kao što su vijest i intervju. Zanimljiva je činjenica kako je kolumna bila najzastupljeniji žanr pisanja što znači da su se članci na teme seksualnosti pojavljivali iz broja u broj. Skoro svaki broj omladinskog časopisa *Polet* sadržavao je neku vrstu žanra novinskog članka koji je govorio o temi seksa.

6.1.2. ANALIZA NOVINSKE FOTOGRAFIJE

Druga matrica u istraživačkom razdoblju od 1976. do svibnja 1980. godine u omladinskom časopisu *Polet* odnosi se na fotografiju. Za vrijeme izlaženja ovog omladinskog časopisa postojali su erotski magazini koji su objavljivali slike erotskih sadržaja. Surovo rečeno, ljudi su navikli ako žele gledati gole žene, muškarce ili pak neki drugi porno sadržaj, mogu ga vidjeti tamo. Zanimljivo je da časopis *Polet* nije erotski časopis, a objavljivao je ovakve sadržaje. Osim članaka vezanih uz seksualnost, uhvatio se u koštac i s objavljivanjem slika vjerojatno smatrajući da će na taj način privući još veći broj čitatelja. S obzirom na to da je to bila tabu tema u ono vrijeme, ovo je bio veliki skok za običan časopis za mlade.

Tablica 4. Ukupan broj fotografija na teme vezane uz seks u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine.

GODINE	UKUPNO
1976.	12
1977.	36
1978.	26
1979.	42
1980., do smrti Tita	13
UKUPNO	129

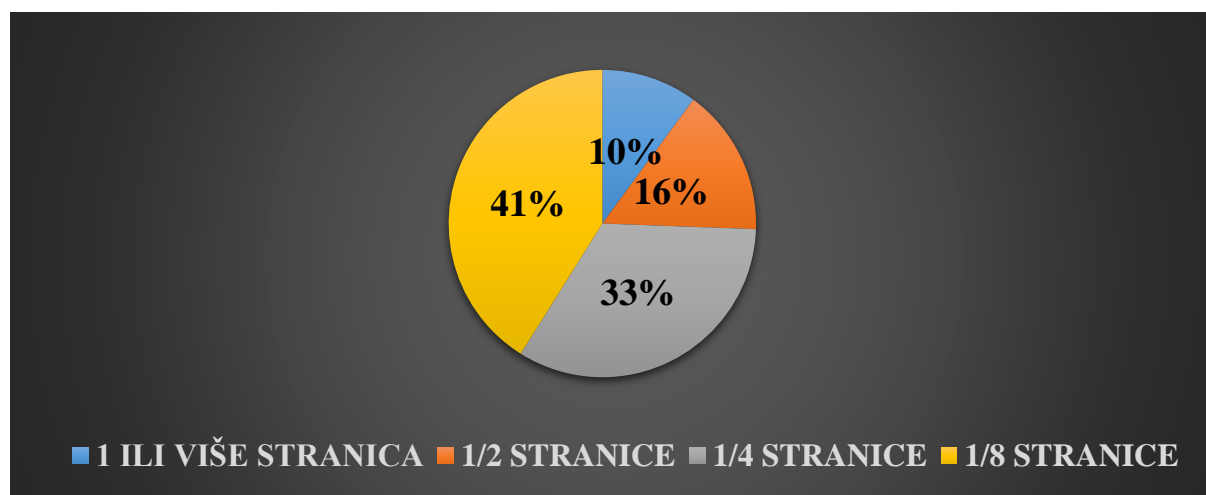
Izvor: autor

Na prikazu Tablice 4 vidi se ukupan broj fotografija vezanih uz temu seksa u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, sve do Titove smrti. Kao što je prethodno zaključeno, prve godine izlaženja *Poleta* časopis je tek „provjeravao teren“, točnije reakcije publike na tabu temu seksa. Stoga, godine 1976. ima najmanje objavljenih i analiziranih seksualnih fotografija, samo njih 12. Najviše objavljenih fotografija pronađeno je i analizirano u 1979. godini, njih 42. Slijedi je 1977. godina s 36 objavljenih fotografija i 1978. godina s 26 fotografija. Na zadnjem je mjestu 1980. godina. Zbog analiziranja samo do petog mjeseca, pretpostavlja se da bi broj bio puno veći nego trenutno. U ovoj je godini obrađeno i analizirano 13 fotografija na temu seksualnih sadržaja.

Veličina fotografije u novinskom prostoru

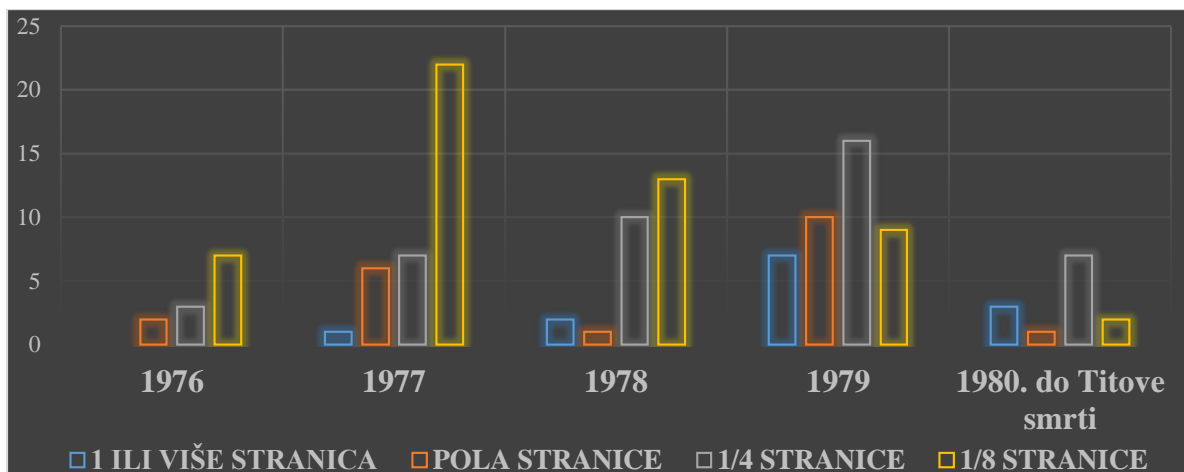
Ukupno je u istraživačkom korpusu obrađeno 129 fotografija vezanih uz temu diplomskog rada. Matrica za analizu novinske fotografije sastojala se od nekoliko varijabli: veličina fotografije u novinskom prostoru, fotografija koja izravno ili neizravno upućuje na temu rada i autorstvo fotografije. Prva varijabla je veličina fotografije u novinskom prostoru. Podijeljena je na nekoliko kategorija: fotografija zauzima 1 ili više stranica, pola stranice, ¼ stranice ili ⅛ stranice u časopisu *Polet*. Grafikon 13 prikazuje kako je najviše fotografija zauzimalo ⅛ stranice, čak 41%. Slijede fotografije koje zauzimaju ¼ stranice, njih 33%. Na trećem mjestu su fotografije koje zauzimaju pola stranice odnosno 16%. Najmanje je fotografija koje zauzimaju cijelu stranicu. One se odnose na 10% ukupnog istraživačkog korpusa fotografija. Iz ovog grafikona može se zaključiti kako je časopis *Polet* u svojim izdanjima objavljivao čak i dostatno veliki broj fotografija. Iako je najviše onih koje zauzimaju samo ⅛ stranice, konstatira se kako je časopis nastojao i najmanji dio stranice upotpuniti sadržajem koji će privući čitatelje. U ovome slučaju s erotskim fotografijama.

Grafikon 13. Veličina fotografija u novinskom prostoru u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine.

Izvor: autor

Grafikon 14. Prikaz zastupljenosti veličine fotografija u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema godinama

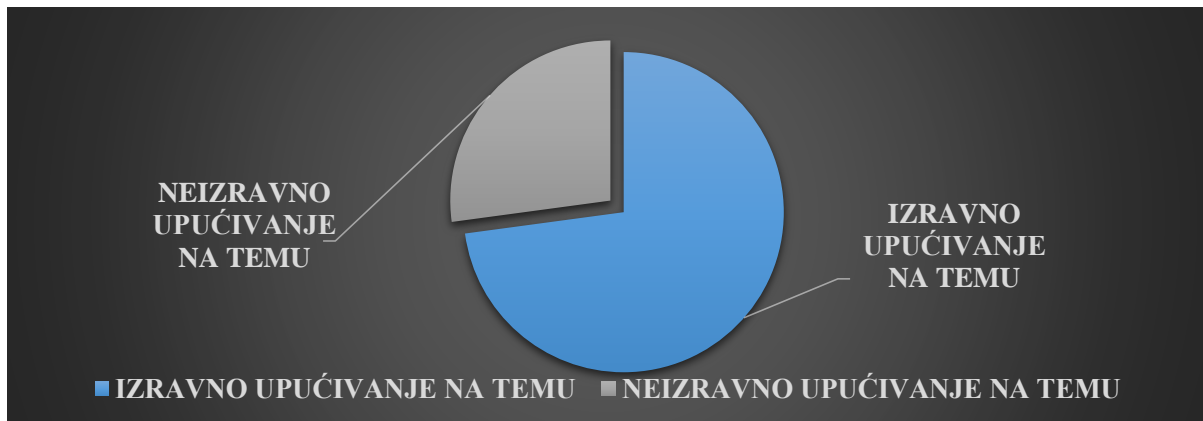
Izvor: autor

U Grafikonu 14 prikazana je zastupljenost fotografija po godinama od 1976. do 1980., do Titove smrti. Kako je prethodno navedeno, najviše je onih fotografija što zauzimaju $\frac{1}{8}$ stranice. Taj podatak može se vidjeti u godini 1976., 1977. i 1978. No godine 1979. i 1980. mijenja se najveća zastupljenost položaja iz $\frac{1}{8}$ u $\frac{1}{4}$ stranice. Shodno tome, može se uočiti na grafikonu kako i lagano raste zastupljenost članaka na 1 ili više stranice. Pretpostavka je da se časopis „ohrabrio“ u objavljivanju ovakvih vrsta fotografija i počeo s njima zauzimati sve veće površine u novinskom prostoru.

Fotografija koji izravno ili neizravno upućuje na temu rada

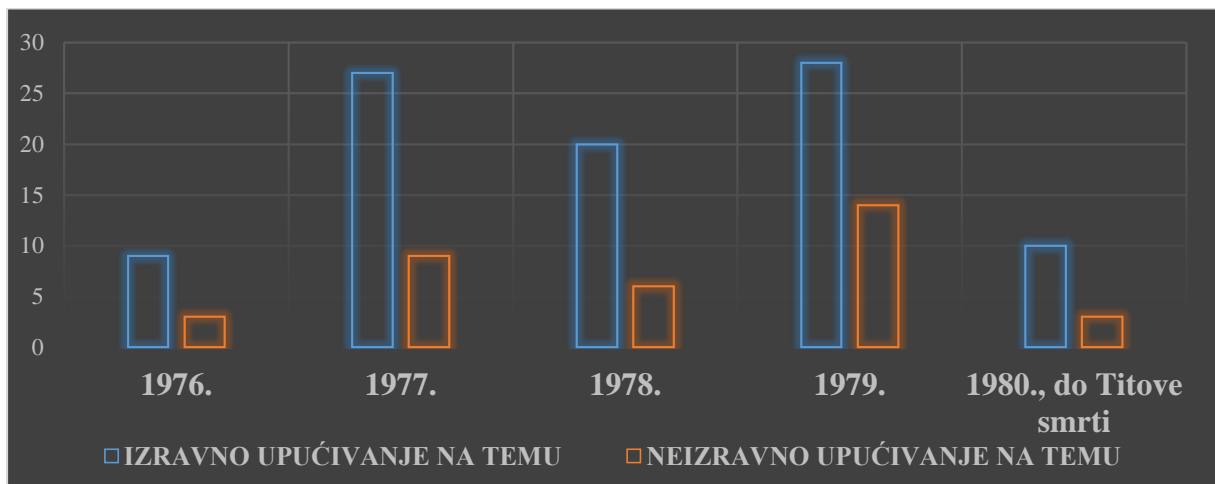
Kao što je navedeno i kod matrice analize članaka, tako i ovdje u analizi matrice fotografije ova varijabla koja se odnosi na izravno ili neizravno upućivanje na temu igra ključnu ulogu kod donošenja rezultata. Kod analize 129 fotografija utvrđeno je da broj fotografija koje izravno upućuju na temu i više od 2 puta veći od fotografija koje neizravno upućuju na temu diplomskog rada. Postotni omjer izravnog i neizravnog upućivanja na teme vezane uz seksualnost iznosi 73% : 27%. Omjer u Grafikonu 15 ukazuje kako omladinski časopis *Polet* nije imao problema na otvoren i direktan način objavljivati fotografije vezane uz tabu temu seksa prema ovoj varijabli. Na mnogim izravnim fotografijama bile su prikazane gole žene, ali i goli muškarci, žene u oskudnim odjevnim predmetima i slično. Za neizravnu fotografiju je najzanimljivije istaknuti sliku mladića kako sjedi u špilji i između njegovih noga je siga koju on drži u stilu masturbacije.

Grafikon 15. Fotografija koja izravno ili neizravno upućuje na temu rada u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine

Izvor: autor

Grafikon 16. Prikaz fotografija koji izravno i neizravnog upućuju na temu rada u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjene po godinama

Izvor: autor

Grafikon 16 prikazuje zastupljenost izravnih i neizravnih fotografija na teme vezane uz seksualnost u omladinskom časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine pa do 1980. godine, točnije smrti Josipa Broza Tita. Promatrajući grafikon vidi se kako je u svakoj godini fotografija s izravnim upućivanjem bilo dostatno više nego fotografija koje su na neizravan način upućivale na temu diplomskog rada. Godine 1976. i 1980. imaju najmanji broj proučavanih fotografija stoga je i jaz između fotografija koje upućuju na izravan ili neizravan način na temu rada mnogo manji. Godine 1977. i 1979. imaju najviše analiziranih i obrađenih fotografija. Između njih je najveća razlika kod izravnih i neizravnih fotografija na temu rada.

Autorstvo fotografije

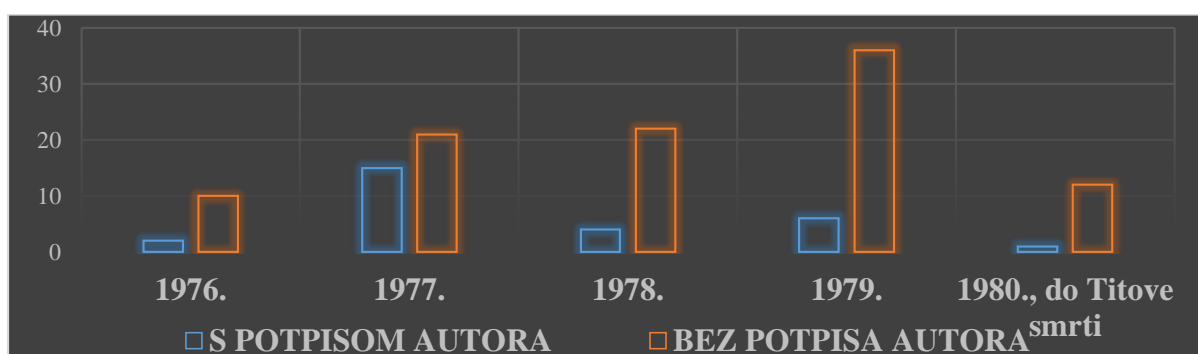
Grafikon 17. Usporedba novinskih fotografija u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine prema autorstvu

Izvor: autor

Na temelju podataka iz Grafikona 17 utvrđeno je da su fotografije na temu diplomskog rada koje nemaju autora u punom većem broju u odnosu na fotografije koje imaju autora, što potvrđuje podatak da 78% fotografija nije imalo autora, dok je 22% fotografija imalo autora. Očito je da kod objavljivanja ovakvih sadržaja autori nisu imali „hrabrosti“ staviti svoje ime ispod slike. Jedno je kada se napiše članak kojeg možda čitatelj brzinski ni neće uočiti, no, primjerice, sliku gole djevojke će svatko uočiti.

Grafikon 18. Prikaz fotografija prema autorstvu u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama

Izvor: autor

Proučavajući Grafikon 18 jedino se u 1977. godini vidi da broj analiziranih fotografija s potpisom zamalo premašuje broj fotografija bez potpisa. U svim drugim godinama obrađene fotografije s potpisom u velikoj mjeri zaostaju za fotografijama koje nemaju potpis autora. Usporedbom prikazanih fotografija može se zaključiti da kod objavljivanja fotografija ipak nije bilo dovoljno „hrabrosti“ autora za potpisivanje svojih djela. Možda jer su fotografije imale puno veći učinak na čovjekovu vizualnu sliku nego članci.

6.1.2. ANALIZA NOVINSKOG STRIPA

Kroz proučavanje omladinskog časopisa *Polet* uočeno je kako su najčešće zadnje stranice bile ispunjavane stripovima. Detaljnom je analizom utvrđen kako mnogi od njih, čak 72, govore direktno ili prikriveno o temama vezanim uz seksualnost. Provedena je analiza stripa putem četiri varijable: veličina stripa u novinskom prostoru, strip koji izravno ili neizravno upućuje na temu rada, popraćenost stripa tekstom i autorstvo stripa. Svaka od navedenih varijabli omogućit će rezultate koji će odgovoriti na temu diplomskog rada. U Tablici 5 naveden je ukupan broj stripova o temama vezanih uz seks u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, sve do Titove smrti. U tablici je prikazano kako broj analiziranih stripova s godinama raste, no 1979. godine zabilježen je pad i nastavlja se na 1980. godinu do Titove smrti. Najveći broj analiziranih stripova zabilježen je 1978. godine, čak njih 26.

Tablica 5. Ukupan broj stripova o temama vezanih uz seks u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, sve do Titove smrti

GODINA	UKUPNO
1976.	9
1977.	20
1978.	26
1979.	12
1980.	5
UKUPNO	72

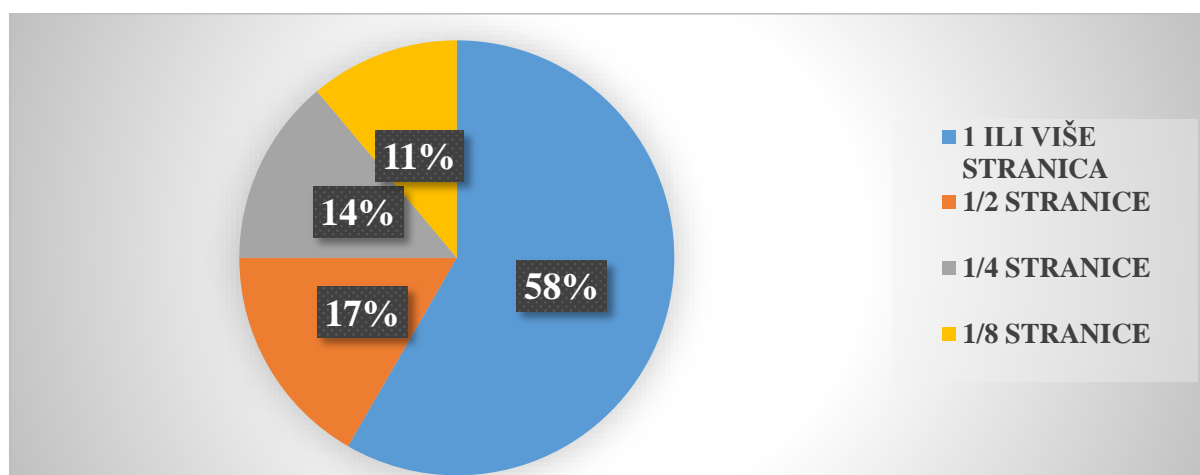
Izvor: autor

Veličina stripa u novinskom prostoru

U časopisu *Polet* u istraživačkom razdoblju ukupno je obrađeno 72 stripa. Prva varijabla prema kojoj je strip analiziran je njegova veličina u zauzimanju novinskog prostora. Varijabla je podijeljena prema nekoliko kategorija: strip zauzima 1 ili više stranica, pola stranice, $\frac{1}{4}$ stranice ili $\frac{1}{8}$ stranice. Ovisno o njegovom položaju u omladinskom časopisu raspoređen je u pripadajuću kategoriju ove varijable. Na temelju podataka iz Grafikona 17 vidljivo je da su stripovi u časopisu *Polet* najviše zauzeli jednu ili više stranica novinskog prostora, njih 58%.

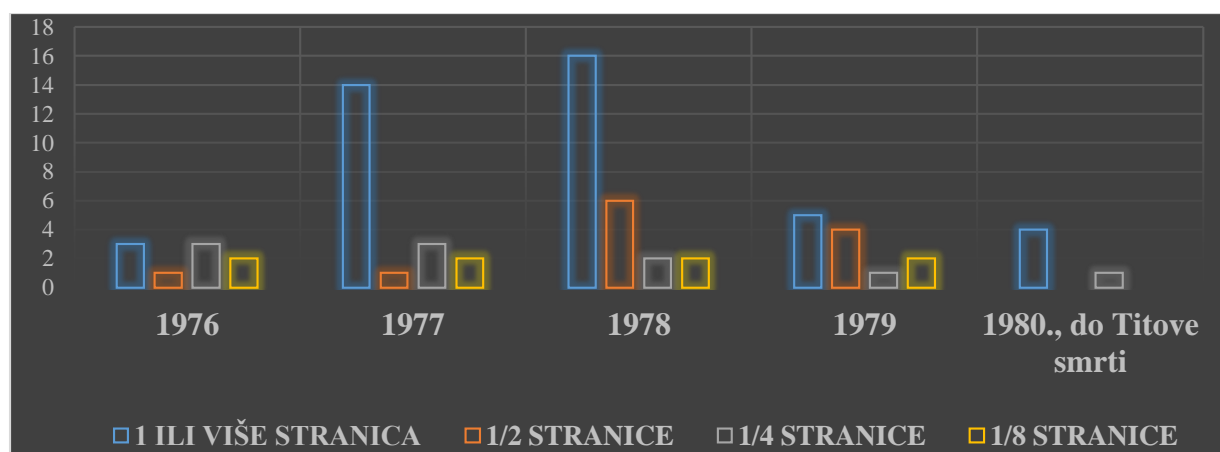
Ovaj podatak govori kako je časopis veliki dio svog novinskog prostora davao upravo stripovima. Časopis je objavio 17% stripova na temu diplomskog rada koji zauzimaju pola stranice. Slijede ga 14% stripova koji zauzimaju ¼ stranicu. Najmanje je stripova koji su okupirali ⅛ stranice, njih 11%.

Grafikon 19. Postotak zauzimanja novinskog prostora stripom u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine

Izvor: autor

Grafikon 20. Prikaz zastupljenosti veličine stripova u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema godinama

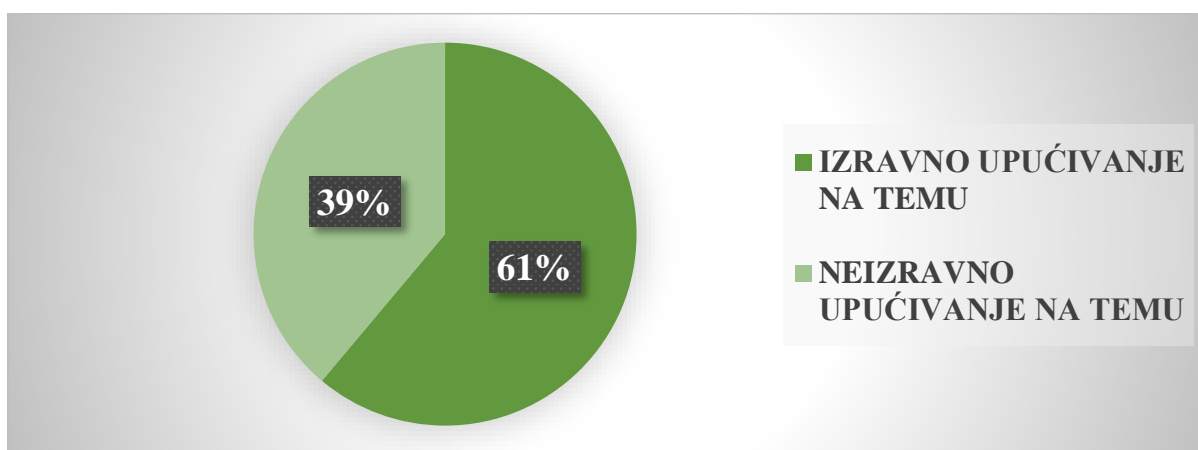
Izvor: autor

Na temelju podataka grafičkog prikaza iz Grafikona 18. vidljivo je da je najveći broj stripova na temu seksualnosti smješteno na 1 ili više stranica novinskog prostora. Dobivena informacija govori o tome kako je strip koji je govorio o zadanoj temi smatran važnim za publiku u promatranom razdoblju pa su sukladno tome zaposjedali i više stranica novinskog

prostora. Kao i u prethodno analiziranim člancima i fotografijama, i kod stripa je uočena različita varijacija zastupljenosti stripa u novinskom prostoru što se tiče ostalih kategorija. 1 ili više stranica zastupljenosti stripa u svakoj godini je u vodstvu, dok se položaj ostalih mijenja kroz godine.

Strip koji izravno ili neizravno upućuje na temu rada

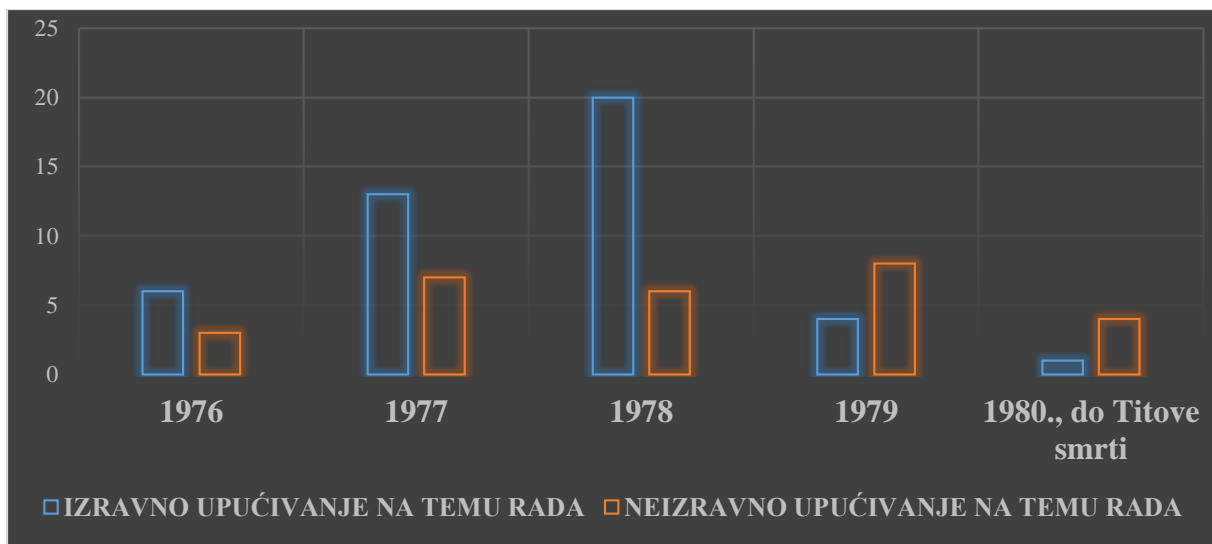
Grafikon 21. Stripovi koji izravno ili neizravno upućuju na temu rada u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine

Izvor: autor

U omladinskom časopisu *Polet* najveći broj analiziranih stripova izravno upućuje na temu diplomskog rada, njih 61%, dok stripovi koji na neizravan način upućuju na temu zauzimaju 39%. Na temelju informacija iz Grafikona 19 utvrđeno je da su stripovi koji izravno upućuju na temu seksualnosti više zastupljeni u odnosu na neizravne stripove. Postotni omjer izravnog i neizravnog upućivanja je 61% : 39%. Temeljem ove varijable zaključuje se kako časopis *Polet*, kao i kod članaka i fotografija, na otvoren i direktan način prikazuje seksualnost u stripovima.

Grafikon 22. Prikaz stripova koji izravno i neizravno upućuju na temu rada u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama

Izvor: autor

U Grafikonu 20 prikazani su stripovi koji izravno i neizravno upućuju na temu rada raspodijeljeni po godinama. Iz grafikona se može iščitati kako u prve tri istraživane godine dominiraju stripovi koji izravno upućuju na temu rada. Zadnje dvije istraživane godine, 1979. i 1980. do Titove smrti, prikazuju preokret u vodstvu, točnije u prednosti su stripovi koji na neizravan način upućuju na temu diplomskoga rada.

Popraćenost stripa tekstom

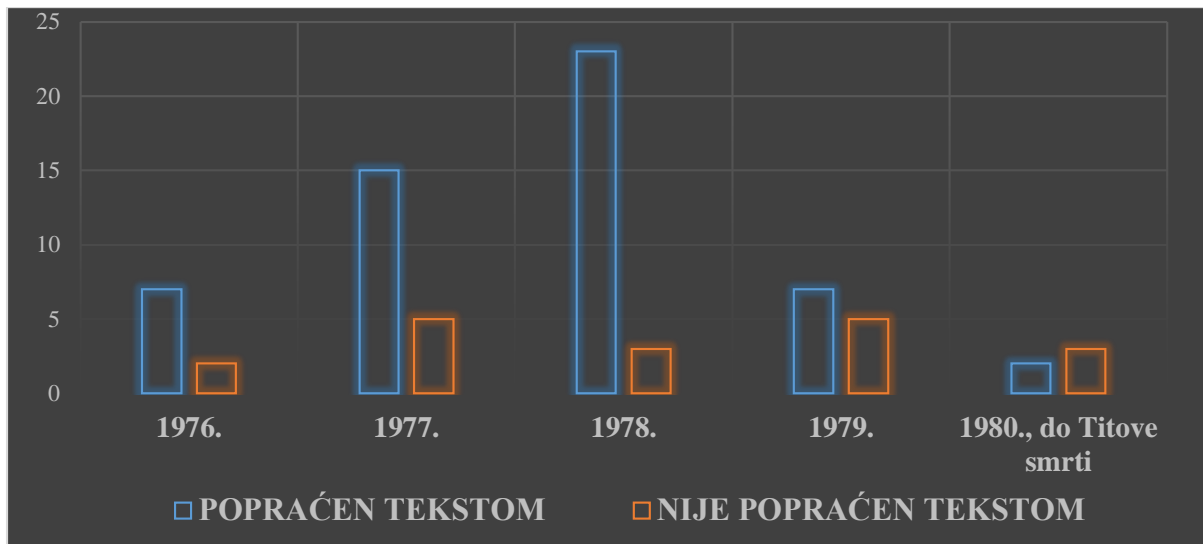
Tablica 6. Broj stripova na temu seksa u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema popraćenosti tekstom

	BROJ STRIPOVA
STRIP POPRAĆEN TEKSTOM	54
STRIP NIJE POPRAĆEN TEKSTOM	18
UKUPNO	72

Izvor: autor

Tablica 6 prikazuje broj stripova na temu seksa u omladinskom časopisu *Polet* prema istraživanom razdoblju. Ovo je treća varijabla u analiziranoj matrici novinarskog stripa. Prema podacima iz Tablice 6 zaključuje se kako od 72 analizirana stripa, njih 54 je popraćeno tekstom. Broj stripova koji nisu popraćeni tekstom iznos 18.

Grafikon 23. Broj stripova koji jesu / nisu popraćeni tekstom u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama

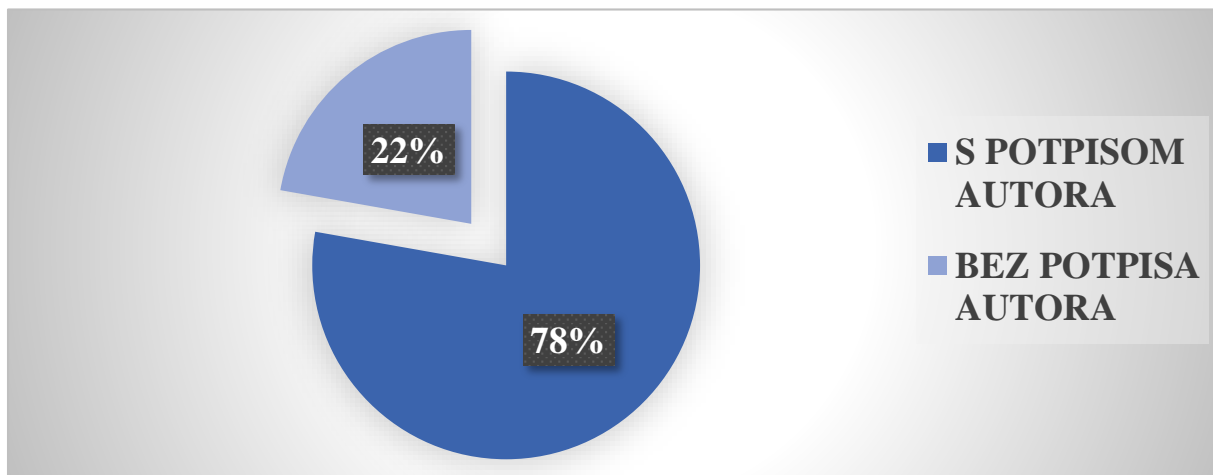
Izvor: autor

U Grafikonu 21 prikazani su podaci kretanja stripova koji jesu odnosno nisu popraćeni tekstom po istraživanim godinama. Iz grafikona se može iščitati kako je broj stripova koji su popraćeni tekstom u svakoj od istraživanih godina u prednosti nad stripovima koji nisu popraćeni tekstom. Jedino kod zadnje istraživane godine, do petog mjeseca, broj stripova koji nisu popraćeni tekstom je u maloj prednosti u odnosu na one koji su popraćeni tekstom. Postoji pretpostavka da je tako bilo samo prvi dio godine, no budući da godina nije do kraja istraživana, ne može se sa sigurnošću tvrditi.

Autorstvo stripa

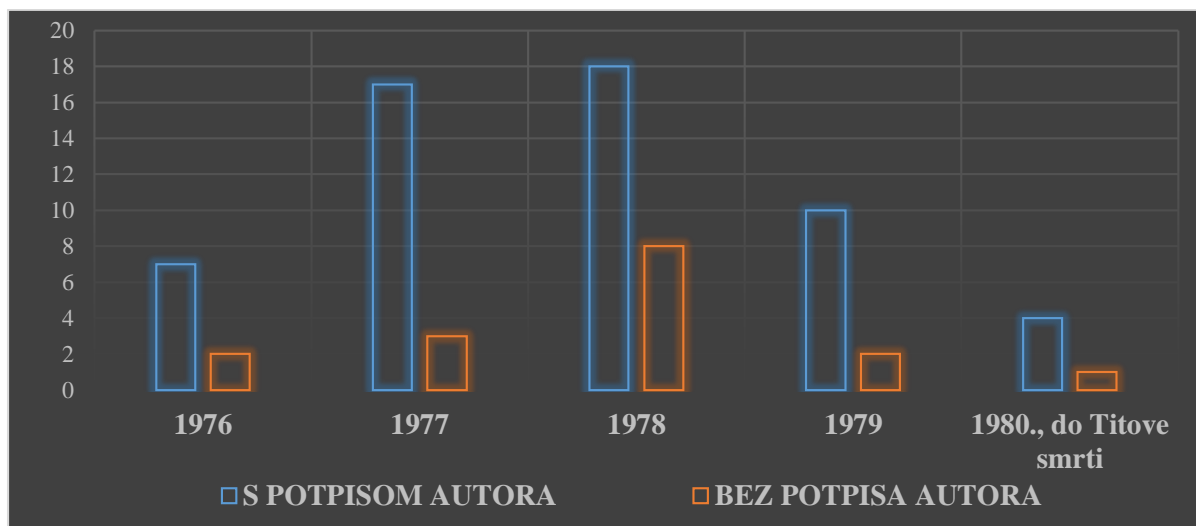
Četvrta varijabla u matrici analize stripa odnosi se na autorstvo stripa. Jesu li stripovi koji su upućivali na seksualne teme imali potpise svojih autora ili autori nisu htjeli da javnost zna tko crta i piše takve stvari odgovorit će Grafikon 22. U njemu su prikazani podaci o broju stripova koji imaju autora i broj stripova koji nisu imali autora. Kao što je vidljivo u Grafikonu 22, od ukupno 72 analizirana stripa njih 78% ima autora, a samo 22% nisu imali potpis svog stvaratelja. Ovaj je grafikon dao odgovor na to da autori stripova nisu imali problema s potpisivanjem svojih uradaka bez obzira na to što se radilo o tabu temi seksa.

Grafikon 24. Postotak stripova koji imaju / nemaju potpis autora u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine

Izvor: autor

Grafikon 25. Broj stripova koji imaju / nemaju potpis autora u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama.

Izvor: autor

Prema Grafikonu 23 u kojem je prikazan broj stripova koji imaju ili nemaju potpise autora raščlanjenim po godinama vidi se kako je broj stripova s potpisom autora u značajnoj prednosti pred onima koji nemaju autora. Kroz godine situacija se značajno ne mijenja i autori ostaju dosljedni, pa više potpisuju svoje radove, nego ih ne potpisuju, bez obzira na to što je riječ o tabu temi u društvu.

6.1.4. ANALIZA NOVINSKOG NASLOVA

Zadnja istraživana i obrađena matrica odnosi se na matricu analize novinskog naslova. Proučavajući članke postojalo je mnogo naslova članaka koji su u svom naslovu na izravan ili neizravan način upućivali na seksualne teme. Osim naslova članaka bilo je i ostalih naslova koji u svom tekstu nisu imali nikakve povezanosti sa seksom, ali riječi u naslovu jesu. U proučavanoj matrici korištene su dvije varijable: status naslova u novinskom prostoru i naslov koji na izravan ili neizravan način upućuje na temu rada. Kao što je vidljivo u Tablici 7 broj naslova kroz godinu je varirao. Prve je godine bilo najmanje naslova, njih samo 8. Slijedi ga 1977. godina koja radi skok od 30 naslova. Sljedeća godina, 1978., bilježi lagani pad, no već 1979. godine broj naslova se udvostručava na 41. Godine 1980. bilo je 20 naslova proučavanih do petog mjeseca, točnije do Titove smrti.

Tablica 7. Ukupan broj naslova o temama vezanih uz seks u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine

GODINE	UKUPNO
1976.	8
1977.	30
1978.	20
1979.	41
1980., do Titove smrti	20
UKUPNO	119

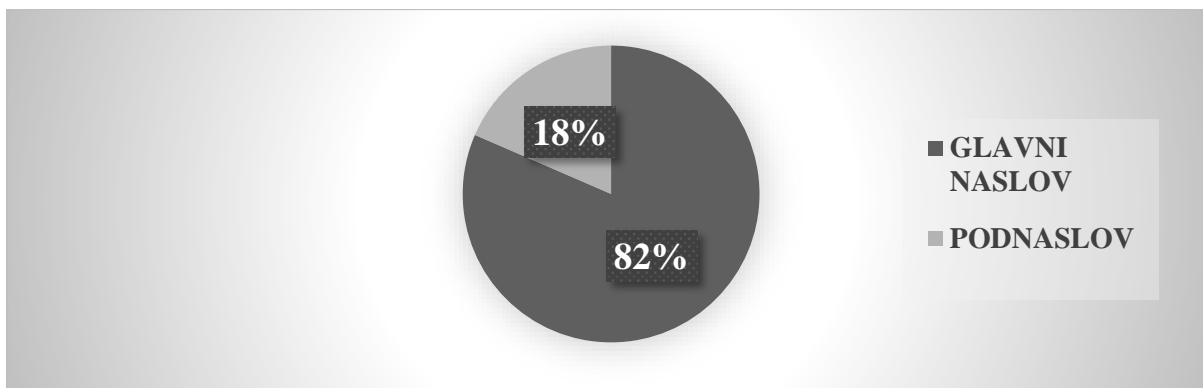
Izvor: autor

Status naslova u novinskom prostoru

Kao prva varijabla u matrici analize novinskog naslova naveden je status naslova u novinskom prostoru. Od velike je važnosti nalazi li se naslov u podnaslovu nekog većeg naslova ili je glavni naslov ispisan velikim slovima. Ako su se teme vezane uz seksualnost nalazile u glavnom naslovu, čitatelj ih je uočio i izazivale su odmah njegovu pažnju i interes. No i teme koje se nalaze u podnaslovu izazivaju sličnu reakciju, no manju s obzirom na to da nisu toliko uočljive. Velika većina ljudi kada lista novine najčešće gledaju samo glavne naslove. U Grafikonu 24 prikazani su podaci postotaka novinskih naslova podijeljenih na glavne naslove i podnaslove u novinskom prostoru. Iz Grafikona 24 može se iščitati kako čak

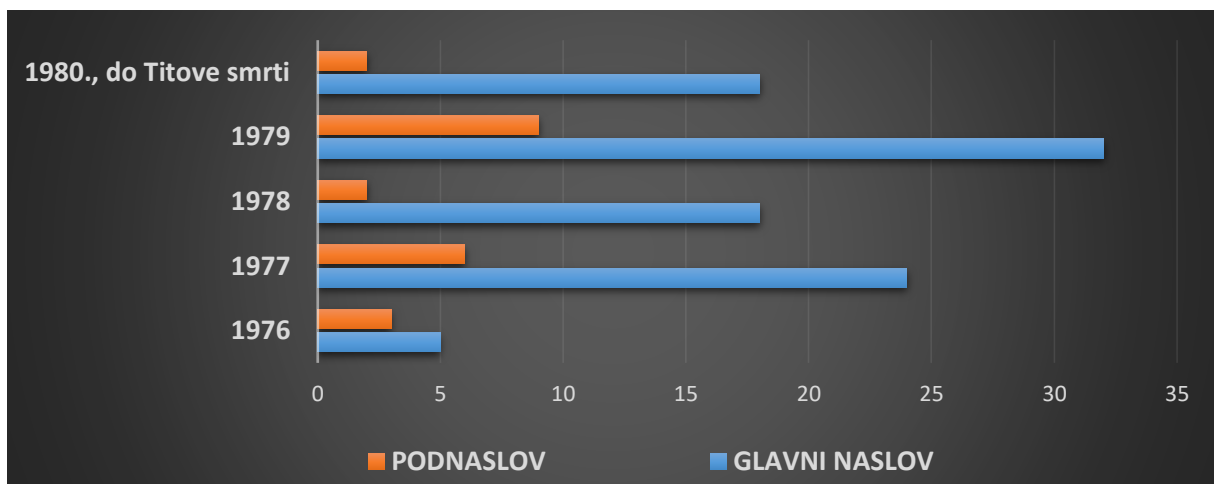
82% naslova zauzima glavni naslov u novinskom prostoru. Njih 18% zauzima podnaslov u novinskom prostoru. Ovim je grafikonom utvrđeno kako je omladinski časopis *Polet* davao izuzetno veliki značaj naslovima koji su bili na temu diplomskog rada i s time skidao tezu da je seks tabu tema.

Grafikon 26. Status naslova u novinskom prostoru u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine

Izvor: autor

Grafikon 27. Prikaz zastupljenosti statusa naslova u novinskom prostoru u časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema godinama

Izvor: autor

Kao što je već prethodno navedeno, i ovaj grafikon koji prikazuje zastupljenost statusa naslova u novinskom prostoru podijeljenog prema godinama dokazuje kako su velika većina naslova objavljena kao glavni naslovi u omladinskom časopisu *Polet* od 1976. do 1980. godine, do smrti Josipa Broza Tita. Status zastupljenosti naslova u novinskom prostoru kao glavni naslov u svakoj godini ostao je na prvom mjestu.

Naslov koji izravno ili neizravno upućuje na temu rada

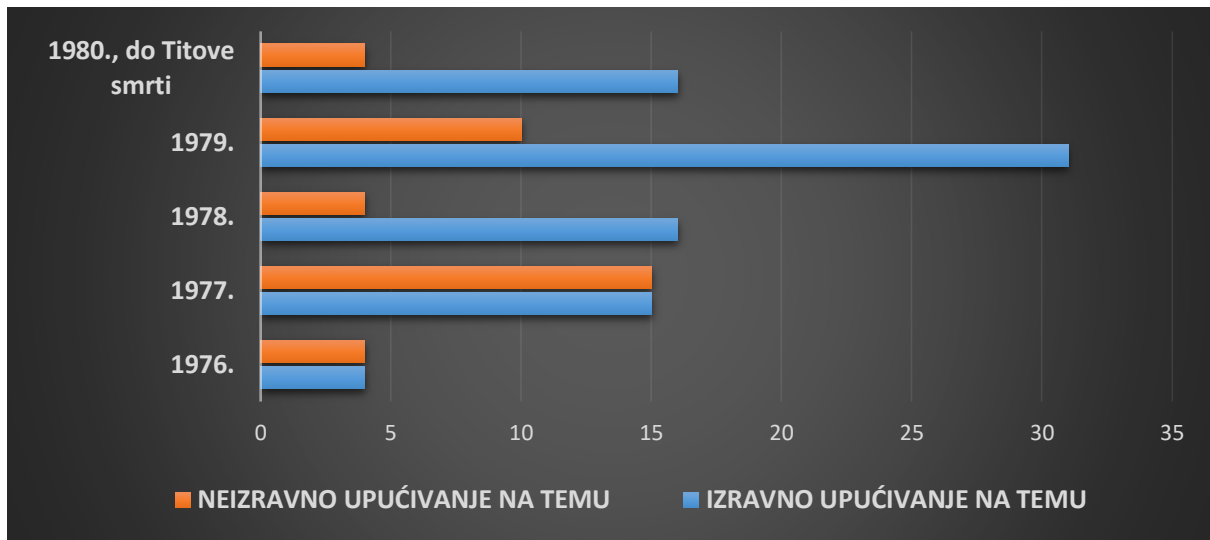
Varijabla koja se proteže kroz sve četiri matrice tiče se izravnog i neizravnog upućivanja na teme vezane uz seksualnost. Ova varijabla utječe na rezultate cjelokupnog rada jer njezini rezultati otkrivaju je li časopis *Polet* na otvoren i direktan način govorio o seksu i time ukinuo status tabua u njemu ili je teme vezane uz seks prikriveno objavljivao i na indirektan način ih plasirao čitateljstvu. Kroz 119 istraženih naslova, njih čak 82 izravno govori o temama vezanim uz seksualnost, dok 37 naslova indirektno spominje tu temu. U Tablici 8 prikazan je podatak o brojevima novinskih naslova o temama vezanim uz seks u omladinskom časopisu *Polet* od 1976. do 1980. godine, do smrti Tita. Iz tablice se zaključuje kako je *Polet* u ovoj varijabli o tabu temi seks govorio na izravan, otvoren i direktan način i time ukinuo status seksa kao tabua.

Tablica 8. Brojevi novinskih naslova o temama vezanim uz seks u omladinskom časopisu *Polet* od 1976. do 1980. godine, do smrti Tita

	UKUPNO
NASLOVI KOJI IZRAVNO GOVORE O TEMI DIPLOMSKOG RADA	82
NASLOVI KOJI NEIZRAVNO GOVORE O TEMI DIPLOMSKOG RADA	37
UKUPNO	119

Izvor: autor

Grafikon 28. Prikaz naslova koji na izravan ili neizravan način govore o temi diplomskog rada u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine raspoređenim prema godinama

Izvor: autor

Grafikon 28 prikazuje raspodjelu naslova koji neizravno ili izravno upućuju na temu diplomskog rada prema istraživačkom razdoblju od 1976. do 1980. godine, do Titove smrti. Vidljivo je iz grafikona kako je 1976. i 1977. godine status izravnih i neizravnih naslova bio jednak. Tek 1978. godine izravni naslovi prelaze u vodstvo i to traje do kraja istraživačkog razdoblja. Ovaj grafikon zaključuje kako *Polet* nije skrivao temu seksa i na otvoren i prihvaćen način je govorio o tome. Dapače, u njegovim glavnim naslovima pisalo se o toj društvenoj tabu temi. Bio je izrazito progresivan i to je prikazivao na ovakve načine.

6.2. KVALITATIVNA ANALIZA SADRŽAJA

Ovo poglavlje analizira 267 novinskih članaka, 129 fotografija i 72 stripa, točnije 468 istraživačkih jedinica u omladinskom časopisu *Polet* u razdoblju od 1976. do svibnja 1980. godine. Svaki od navedenih sadržaja ima posebno prilagođene kriterije za kvalitativnu analizu. Od 267 novinskih članaka odabrano je njih 5 koji odgovaraju sljedećim kriterijima kvalitativne analize članka:

- a) članak zauzima jednu ili više stranica,
- b) u naslovu članka navedena je riječ *seks*,
- c) članak je grafički popraćen,
- d) članak izravno upućuje na temu diplomskog rada.

Prema postavljenim kriterijima odabira članka istakli su se sljedećih pet: *Oslobođenom seksu leti misao*, *Oslobođeni seks rađa probleme*, *Seks burniji od politike*, *Seks i oko njega te Uvod u seks*. Svaki od navedenih članaka zauzimao je jednu ili više stranica. U naslovu je navedena isključivo riječ *seks*, a ne neki drugi oblik ove riječi kao što je: seksualni, seksualizam, seksualnost i slično. Također, članak je grafički popraćen fotografijom i ona na izravan način upućuje na temu seksa.

Analizom 129 novinskih fotografija u časopisu *Polet* postavljeni su sljedeći kriteriji za kvalitativnu obradu:

- a) fotografija zauzima 1 ili više stranica,
- b) fotografija se nalazi na naslovnoj stranici časopisa *Polet*,
- c) fotografija na izravan način upućuje na temu diplomskog rada.

Obradom određenih kriterija za kvalitativnu analizu od 129 novinskih fotografija izdvojeno je njih 4 koje odgovaraju svakom od kriterija. Svaka od četiri fotografije zauzima jednu ili više stranica, sve izabrane fotografije su na naslovnoj stranici i svaka od njih direktno i otvoreno upućuje na teme vezane uz seks.

Zadnja odabrana kategorija za kvalitativnu analizu su stripovi. Od ukupno 72 stripa odabrano je njih 2. Postavljeni su sljedeći kriteriji odabira stripa:

- a) strip zauzima jednu ili više stranica,
- b) strip izravno upućuje na temu diplomskog rada,
- c) strip nije popraćen tekстом.

Svaki odabrani strip odgovara postavljenim kriterijima. Jedino ova dva stripa od njih 72 zauzimaju jednu ili više stranica, izravno upućuju na temu rada te nisu popraćeni tekstom.

Kvalitativna analiza sadržajnih jedinica u časopisu *Polet* od 1976. do svibnja 1980. godine podijeljena je na tri djela. Prvi dio odnosi se na analizu novinskog članka, drugi dio analizira fotografije, a zadnji se bavi kvalitativnom analizom stripa.

6.2.1. ANALIZA NOVINSKOG ČLANKA

Prema zadanim kriterijima za kvalitativnu analizu novinskog članka prvi odabrani članak *Oslobodenom seksu leti misao* nalazi se u dvadeset i trećem broju časopisa *Polet*. Autori Mirjana i Milko Valent navode kako su za potrebe svog članka vodili razgovore s mnogim učenicima različitih škola i domova. Također, u ovaj članak su uveli i mišljenje dr. Dubravke Štampar – stručnjakinje za kontracepciju. Na samom početku autori ističu važnost seksa kao pokazatelja društvene razvijenosti. „Jedan od pokazatelja progresivnosti nekog društva zacijelo je i stupanj seksualne svijesti, a posebice seksualne svijesti omladine; onih koji dolaze.“⁵³ Cijeli je članak pisan u obliku intervjua i podijeljen je na šest dijelova u kojima se zasebno ispituju iskustva ispitanika na različite teme vezane uz seksualnost. Prva tema je seks, ljubavi i brak. Svi ispitanici komentiraju ljubav i seks te se u većini slažu kako su isprepleteni na neki način. „Željko Čuga: *Ljubav ne ide bez seksa; brak je nepotreban.*“⁵⁴ Što se tiče braka, ili ga ne spominju ili smatraju da je nepotreban. Slijedeći se dio odnosi na seksualne odnose i vrijeme stupanja u njih. Zanimljivo je da većina djevojaka kaže kako nisu još stupile u odnose dok je kod muškaraca suprotno, većina govori da su već imali odnose. Ovaj je odgovor očekivan s obzirom da su to društveno prihvatljivi odgovori. Treća tema govori o kontracepciji. „Velimir Korać: *Kod nas se malo govori o tome, malo je ljudi informirano. A tek omladina na selu. Na selu je to tabu tema.*“⁵⁵ Odgovori na ovu temu razlikovali su se. Neki smatraju kako je kontracepcija potrebna, dok su drugi uvjereni kako je ona štetna. Većina djevojaka smatra kako ne bi samo one trebale snositi odgovornost jer su i dečki jednako „krivi“ kao i one. Nadalje, autori postavljaju pitanje masturbacije što je prema odgovorima najveća tabu tema za djevojke. Njihovi odgovori su najčešće ne, da one ne masturbiraju i kako na druge načine troše svoj višak energije. Odgovori muškaraca su najčešće bili da. Sljedećom temom ispitanici su bili još više

⁵³ VALENT M. I M.: *Oslobodenom seksu leti misao*, *Polet*, br. 23, Zagreb, 15.04.1977., str. 12.-13.

⁵⁴ Ibid., str.12.

⁵⁵ Ibid.

šokirani s obzirom na to da se radilo o oralnom seksu, sadizmu i općenito perverzijama. Nekolicina njih smatra kako je to sve perverzija i sve to im se gadi, dok drugi ne vide nikakav problem ako njihovim partnerima odgovara. Zadnjom temom autori su htjeli ispitati mišljenje ispitanika o uvođenju seksualnog odgoja u škole, o informiranju djece od djetinjstva te općenito njihovo mišljenje o tome. Odgovori mladih u većini se preklapaju. Revoltirani su i užasnuti o lošem ili, bolje rečeno, nepostojećem informiranju o seksu. „Zvončica Vucković: *Obaviještenost omladine je nikakva. Seksualni odgoj trebalo bi provoditi od rođenja do osamnaeste god.; možda bi i za starije bili potrebno uvesti dodatne kurseve?!*“⁵⁶ Autori zaključuju kako je nužna temeljita reforma školstva i obrazovanja tadašnje omladine s obzirom na to da je njihovo znanje, bolje rečeno neznanje nikakvo. O kontracepciji koja ih štiti imaju krivo mišljenje, o određenim seksualnim pojmovima nemaju pojma i kod većine vlada strah od nepoznavanja samog sebe. No omladina nije kriva za to, ističu autori, već društvena sfera u kojoj se nalaze.

Sljedeći članak koji odgovara temi diplomskog rada objavljen je u četrdeset i četvrtom broju omladinskog časopisa *Polet* pod naslovom *Oslobođeni seks rađa probleme*. U članku su glavne teme otkaz trudnicama i trudne maloljetnice. Autori članka Zorica Knežević, Zvinka Vedriš, Silvana Servatzy i Rene Bakalović protive se postupanju odgovornih prema trudnim ženama. Prvi dio članka govori o ženi koja dobiva otkaz 24 sata nakon zaposlenja. Razlog otkaza je njezina trudnoća. „Čim se saznalo da sam trudna, uljudno mi je saopćeno da, doduše, imam najbolje uvjete, ali i najmanje šanse pa tako sada sjedim doma i čekam porod.“⁵⁷ Nakon prvotnog šoka odlazi po moguću pomoć savjetnika gradskog sindikalnog vijeća koji se bavi sličnim problemima. Nadalje, spominje se još jedna djevojka koja kao i prethodna želi ostati anonimna zbog mogućih problema u svom poduzeću. Govori se o centru za društvenu aktivnost žena koji nema nikakve podatke o problemima s kojima se trudne žene suočavaju prilikom traženja posla ili budu otpuštene zbog svog stanja. Članak se nastavlja o problemima vezanima uz trudnoću ali kod maloljetnih školarki. Nažalost, one su u većem problemu nego žene koje ostaju bez posla. Kod njih postoje samo dvije opcije, ili abortus ili ženidba ako imaju sreće. Prema društvu u kojem odrastaju trudnoća predstavlja najveću sramotu za jednu mladu djevojku. U članku se navodi intervju s jednom djevojkom koja je napravila abortus. Kako navodi abortus je napravila na nagovor roditelja i pritisak okoline u kojoj je odrastala: „*Polet*:

⁵⁶ Ibid., str.13.

⁵⁷ KNEŽEVIĆ Z. i dr.: **Oslobođeni seks rađa probleme**, *Polet*, br. 44, Zagreb, 09.12.1977., str. 12.-13.

*kako to misliš? / Branka: čim bi profesori naslutili da sam u drugom stanju, izbacili bi me.*⁵⁸ Ne samo da bi djevojka bila osramoćena i izrugivana od strane okoline već u slučaju da ostane trudna tijekom školovanja osuđena je na njegov prisilan prekid. S obzirom na pročitano, društvo u kojem su ove djevojke odrastale nije doživjelo seksualnu revoluciju iako je u članku naglašeno da su predmeti o seksu uvedeni u škole, ali očito ih se ne obavlja kako treba. Autori optužuju nesklad u organizacijama i vlastima. Smatraju kako se prema trudnicama ponaša kao „građaninu drugog reda,⁵⁹ dok zapravo one predstavljaju budućnost razvoja društva.

Članak pod naslovom *Seks burniji od politike*, objavljen u sedamdeset i šestom broju *Poleta*, govori o istraživanju koje je provela „*Poletova* matična kuća, Centar društvenih djelatnosti SSOH⁶⁰ pod nazivom „Konflikt generacija.“⁶¹ Članak se sastoji od nekoliko dijelova u kojima se prikazuju detalji provedenog istraživanja. Već su u početku članka potvrđeni stavovi koji su već pretpostavljeni u društvu, npr. da djeca što su starija imaju veću slobodu, da su dječaci slobodniji od djevojčica i slično. Nadalje, raspravlja se o stavovima roditelja prema djeci te djece prema roditeljima. Članak se nastavlja donošenjem zaključaka o političkom odgoju djece, odlukama u obitelji, aktivnostima djece i njihovom međusobnom slaganju. U tom zadnjem dijelu posebno su analizirani zabava, politika, uspjeh u životu, seksualna iskustva, droga i novac. Što se tiče seksualnih iskustva, ona su i dalje tabu tema te zbog njih dolazi do dosta sukoba, čak je 45,5% sukoba oko seksualnog života sa studentima.⁶² Zanimljivo je da, kako ističe i sam naslov, do sukoba više dolazi zbog teme seksa nego zbog teme politike. Vrlo mali postotak odnosi se na sukobe uzrokovane politikom. Autori istraživanja zaključuju kako u njihovoj analizi nema toliko konflikata među roditeljima i djecom kao što se pretpostavlja. „Dakle, u našim porodicama konfliktne situacije između roditelja i djece mnogo su rjeđe nego što bi se to moglo zaključiti iz površnih manifestacija takvih sukoba.“⁶³

U časopisu *Polet* broj sedamdeset i pet objavljen je članak pod naslovom *Seks i oko njega*. Autori ovog članka nisu potpisani, no proveli su istraživanja nad devetnaest djevojaka o seksualnoj revoluciji koja se dogodila i u Jugoslaviji. Djevojke su bile intervjuirane na temelju osam pitanja: „*da li djevojke održavaju odnose, o kojim prilikama ovisi mogućnost*

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ **Seks burniji od politike**, *Polet*, br. 76, Zagreb, 01.11.1978, str. 13.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

ševe i koje su olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, ako se djevojke ne ševe, kakva seksualna iskustva imaju, razobličavanje romantične ljubavi, komplikacije (neželjena trudnoća, bolesti), prvo seksualno iskustvo (kada, gdje, kako, zašto), stav roditelja, aktivnosti dečka ili cure (kamo izaći i sl.).⁶⁴ Ovim intervjuima autori su htjeli saznati što mlade djevojke misle o najvažnijoj sporednoj stvari – seksu. Iako su im ovakve teme na dohvat ruke u porno časopisima, onih bitnih dijelova te teme kao što su komplikacije, romantika, prvo iskustvo, stav roditelja i slično nema. Većina od ispitanih djevojaka nisu djevice te su na otvoren i siguran način pričale o seksu. Djevojke koje su bile djevice smatraju da seks nije potreban prije braka te da će one to vjerojatno prakticirati sa svojim mužem. Što se tiče kontracepcije zanimljivo je kako se većina djevojaka štiti. Iako ne pilulama, koriste kondome kao cjenovno najprihvatljiviji oblik zaštite, a i njihovi roditelji neće saznati na taj način za njihove avanture. Ovi intervjui dali su bolji uvid o ponašanju i stavovima ženske omladine prema tad još neprihvatljivoj društvenoj temi.

Glavna tema članka *Uvod u seks*, objavljenog u osamdeset i sedmom broju *Poleta* 31. siječnja 1979., jest brošura na temu seksa iz 1916. godine u kojoj se objašnjava *venerična bolest*. Ovaj članak je samo početak niza feljtona o seksu koji će se objavljevati u sljedećim brojevima časopisa *Polet*. Autor nije naveden, no ovim člankom želio je započeti povijesni uvod o temi seksa kako bi objasnio da je ova tema oduvijek prisutna. Članak je podijeljen na nekoliko dijelova: *povijesni uvod, grijesi mladosti, izumiranje onanista, 3 polucije = 1 onanija, grozne posljedice i pravi i krivi, oba ubojita*.⁶⁵ Kroz cijeli tekst govori se o brošuri koja nalaže kako onanija i polucija nisu ispravne stvari, da su ljudi koji to rade bolesnici. Nadalje, spominje venerične bolesti (kasnije se u tekstu saznaje kako je jedna od tih bolesti i triper) koje se dobivaju ako se osobe prekomjerno spajaju ili ne vode brigu o higijeni. Zanimljivo je kako se cijelo vrijeme o onaniji, odnosno masturbaciji, govori kako to rade oni koji su umno slabi, glupi i tvrdoglavi. Autor govori kako brošura nalaže kako jedna prirodna stvar – polucija, vrijedi jednako kao i onanija, točnije tri polucije jednake su jednoj onaniji. Razni prijedlozi daju se kako spriječiti ovakvu vrstu pojave kod ljudi. Na kraju samog članka zaključuje se kako bi ljudi trebali voditi veliku brigu o svojoj higijeni jer je to glavni lijek za ovu vrstu bolesti: „Glavni je uslov kod sviju veneričnih bolesti, a naročito kod tripera: čistoća.”⁶⁶

⁶⁴ **Seks i oko njega**, *Polet*, br. 75, Zagreb, 25.10.1978., str. 12.-13.

⁶⁵ **Uvod u seks**, *Polet*, br. 87, Zagreb, 31.01.1979., str. 22.

⁶⁶ *Ibid.*

6.2.2. ANALIZA NOVINSKE FOTOGRAFIJE

Za kvalitativnu obradu fotografije koja odgovara svim zadanim kriterijima za ovu analizu odabrane su četiri fotografije. Navedene fotografije odgovaraju kriterijima da zauzimanju jednu ili više stranica, izravno upućuju na temu rada te da se nalaze na naslovnoj stranici.

Prva fotografija koja odgovara ovim kriterijima je naslovna stranica časopisa *Polet* broj osamdeset i sedam koji je izašao 31. siječnja 1979. godine. Na stranici je prikazana gola djevojka pokrivena novinama *Polet*. Ova je naslovna stranica skandalozna s obzirom na to da se djevojci na slici vidjelo gotovo sve. Simbolično je bila pokrivena *Poletovim* novinama, no novine nisu ništa pokrivale osim njezinog trbuha. Ovakav prikaz golog ženskog tijela na naslovnoj stranici omladinskog časopisa zaista je pokazalo progresivnost i opravdavalo titulu „rušitelja tabua.“ Naime, ovakva izdanja su se mogla pronaći u svim porno časopisima toga vremena, no ne i u jednim „običnim“ novinama. Fotografija odgovara svim zadanim kriterijima: zauzima cijelu jednu stranicu, izravno upućuje na teme vezane uz seksualnost te se nalazi na naslovnoj stranici. Davanjem cijele jedne stranice i to ne bilo koje već naslovne, ovaj je časopis uputio čitateljstvu jasnu poruku kako njima seksualne teme nisu tabu.

Slika 6. Naslovna stranica časopisa *Polet* br. 87

Izvor: *Polet*, br. 87, Zagreb, 31. siječanj 1979., naslovna stranica

Časopis nije dugo čekao na ponovnu objavu naslovnice koja će izravno asocirati na seks te je svoj naum ostvario odmah u sljedećem broju. Naredna slika koja je odgovarala zadanim kriterijima odnosi se na naslovnicu osamdeset i osmoga broja *Poleta* koji je izašao 7. veljače 1979. godine. Na slici nema golih tijela ni prikaza spolnih organa, no na naslovnici je upotrijebljena riječ *seksi*. Seks je u ono vrijeme u svom društvenom kontekstu bio tabu. *Polet* je cijelo vrijeme izazivao objavljivanjem članaka, fotografija vezanih uz seks, a ovime je samo malo preokrenuo priču. Umjesto pornografske slike na naslovnici stavio je rečenicu „*vrlo si seksi*“⁶⁷ te odgovor na to „*reci opet*.“⁶⁸ Ovim odgovorom dodatno je naglasio važnost prve rečenice i istaknuo njezinu bit. Časopis se doista na maštovit način igrao ovom zabranjenom temom i pokušavao je uključiti u svaki svoj segment. Ova slika zauzima cijelu jednu stranicu, i to naslovnu stranicu, te na izravan način upućuje na temu diplomskog rada baš zbog toga što, iako nema erotske fotografije, ima riječ *seksi*. Ovakvu vrstu provokacije znao je izvesti malo koji časopis tog vremena.

Slika 7. Naslovna stranica časopisa *Polet* br. 88

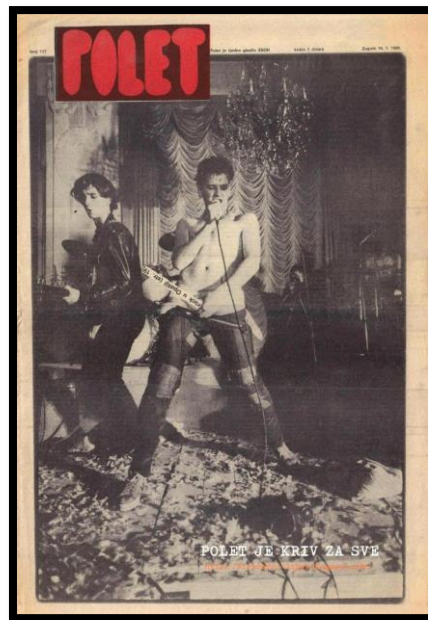
Izvor: *Polet*, br. 88, Zagreb, 07.02.1979., naslovna stranica

⁶⁷ *Polet*, br. 77, Zagreb, 07.02.1979., str.0

⁶⁸ Ibid.

Sljedeća fotografija koja odgovara zadanim kriterijima izašla je 16. siječnja 1980. godine u omladinskom časopisu *Polet*, broj sto sedamnaest. Na fotografiji su prikazani „Punkeri u Kristalnoj dvorani opatijskog hotela *Kvarner* gdje su se Termiti predstavili u svojoj punoj snazi i zacementirali status najatraktivnijeg *live* benda novog vala.“⁶⁹ Ono što se ističe na ovom prikazu je pjevač grupe koji stoji polugol na pozornici, namjerno držeći svoje spolovilo u rukama kako bi izazvao što veću reakciju publike, znajući da je upravo seksualnost najveći tabu. Tek dio spolovila časopis je pokrio naslovom članka o njima gdje piše *rock u Opatiji (str. 19)*.⁷⁰ Objavljivanjem polugolog muškarca koji namjerno drži svoje spolovilo u rukama dok pjeva, za ono vrijeme bila je velika provokacija. Iako je progresivnost njegovo obilježje, ovakvim objavljivanjima provokativnih fotografija izazivao je pomutnju kod svojih čitatelja. Na ovaj način, točnije objavom ovakve eksplicitne fotografije, on zagovara i *gura* seksualne teme kroz sva polja tematika koje su pokrivena u njegovom opusu.

Slika 8. Naslovna stranica časopisa *Polet* br. 117

Izvor: Rašović R.: **I 40 godina kasnije, Polet je još uvijek 'kriv za sve'**, <https://www.vecernji.hr/premium/i-40-godina-kasnije-polet-je-jos-uvijek-kriv-za-sve-1019069> (02.12.2019.)

⁶⁹ **Pogled u bb**, <http://pogledubb.blogspot.com/2012/02/> (02.12.2019.)

⁷⁰ *Polet*, br.117, Zagreb, 16.01.1980.,

Zadnja u nizu odabranih fotografija na temu diplomskog rada koja odgovara postavljenim kriterijima je ona objavljenja 2. travnja 1980. godine u sto dvadeset i osmom broju časopisa *Polet*. Iako na prvi pogled fotografija ne djeluje kao da je povezana sa seksualnom tematikom, s obzirom da je na njoj kip golog muškarca koji se smatra umjetnošću i kao takva ne odgovara zadanim kriterijima. No ovaj je kip simbolički prikaz „slučaja Šarović.“ *Polet* je bio specifičan po tome što je osim objavljivanja slika golih žena pokušao s objavljivanjem i golih muškaraca koje u ono vrijeme nisu bile popularne u medijima. „Slučaj Šarović“ odnosi se na objavljivanje golih slika golmana Šarovića u 127. broju časopisa *Polet*. Slike su izazvale burne reakcije publike jer nitko nije *naviknut* na slike golih muškaraca, već golih žena. Ova je objava izazvala brojne rasprave o statusu žena i muškaraca u novinama. Kao što je dobro baratao igrom riječi časopis se poigrao i sa slikama te već u 128. broju objavio fotografiju golog muškog kipa kao „podsjetnik“ na njegov prošli broj.

Slika 9. Naslovna stranica časopisa *Polet* br. 128

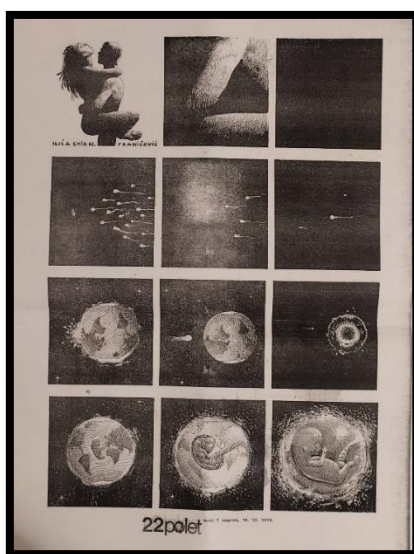
Izvor: *Polet*, br. 128, Zagreb, 02.04.1980., naslovna stranica

6.2.3. ANALIZA NOVINSKOG STRIPA

Kriteriji koji su odabrani za kvalitativnu analizu novinskog stripa u omladinskom časopisu *Polet* su sljedeći: strip zauzima jednu ili više stranica, strip izravno upućuje na temu diplomskog rada i strip nije popraćen tekstom. Od ukupno sedamdeset i dva analizirana stripa samo dva stripa odgovarala su ovim kriterijima.

Strip koji prvi odgovara zadanim kriterijima nalazi u sedmom broju *Poleta* koji je izašao 10. prosinca 1976. godine. Strip je objavljen na dvadeset i drugoj stranici, a autori su mu Ilić i Emir Franičević. Strip zauzima cijelu stranicu u časopisu, izravno upućuje na temu rada te u njemu nije naveden tekst. Sastoji se od dvanaest manjih kvadrata u kojem su prikazane scene nastanka djeteta. U prvom kvadratu nalazi se prikaz djevojke u zagrljaju muškarca, nadalje kvadrati prikazuju put spermija koji putuju k jajnoj stanici. S vremenom broj spermija opada i samo jedan uspijeva doći do cilja. U tom trenutku dolazi do začeća. Simbolično je prikazan rast djeteta u kugli zemaljskoj. Zemlja je ta koja omogućava rast čovječanstva, ona svakom djetetu daje ono što mu treba, ona je njegova hrana. Bez popratnog teksta jasno je kako se ovdje radi o seksu i dobivanju djeteta. Autori su uspjeli u svom naumu i ovaj oblik prikaza seksa je jedan dio *Poletove* borbe za smanjenjem tabua ove teme.

Slika 10. Prikaz stripa objavljenog u sedmom broju časopisa *Polet*

Izvor: *Polet*, br. 7, Zagreb, 10.12.1976., str. 22.

Drugi strip koji odgovara temi diplomskog rada izašao je u trideset i šestom broju *Poleta* 14. listopada 1977. godine na trideset i petoj stranici. Prema postavljenim kriterijima ovaj strip zauzima cijelu stranicu, direktno aludira na teme vezane uz seks te nema popratnog teksta. Autor ovog stripa nije naznačen, ostao je anonimn. Kao i prethodno analiziran strip i ovaj je podijeljen na kvadrate, točnije njih dvanaest. U svakom kvadratu nalazi se određeni prikaz. Strip prikazuje muškarca u crnom odijelu s crnim šeširom koji je okrenut kroz sve scene leđima kako ljulja djevojku u haljinici. Kada zaljulja djevojku vjetar joj rasprši haljinu i vidi se kako nosi haltere. U jednom trenu se u sceni prikaže spolni organ jer ne nosi gaćice. Djevojka svojom haljinom otpuhuje šešir muškarcu. Kroz sljedeće scene djevojka širi noge te odjednom muškarčeva glava nestaje. Pretpostavlja se kako je otpuhнула njegov šešir da je tako i zahvatila njegovu glavu svojim međunožjem. Autor je na zanimljiv način prikazao mušku opčinjenost kada vidi da žena ne nosi donje rublje, kako se kaže u narodu *ostao je bez glave*.

Slika 11. Prikaz stripa objavljenog u tridesetšestom broju časopisa *Polet*

Izvor: *Polet*, br. 36, Zagreb, 14.10.1977., str. 35.

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kvantitativna analiza novinskih sadržaja koji su se sastojali od članaka, fotografija, stripova i naslova temeljila se na četiri matrice. Svaka matrica odnosi se na pojedini novinski sadržaj i u sebi sadrži različite istraživačke varijable s obzirom na to na koji se sadržaj odnosi. Analiza je novinarskih sadržaja pokazala da je članak predvodnik u broju istraživanog materijala na temu diplomskog rada. S obzirom na društvenu situaciju u kojoj je izlazio *Polet* je u svom nastajanju započeo s malim brojem članaka seksualne tematike, no već idućih godina taj se broj značajno povećao.

Prva matrica odnosi se na analizu novinskog članka koji je kako je navedeno prethodno dominirao sa seksualnom tematikom u odnosu na ostale istraživane sadržaje. Matrica analize novinskog članka sastojala se od pet varijabli. S obzirom na veličinu članka dominirali su članci koji zauzimaju pola stranice novinskog prostora. Situacija se mijenjala tijekom godina u zastupljenosti novinskog prostora te je pola stranice pravi *boom* doživjelo tek 1979. godine. Potrebno je naglasiti kako su članci koji zauzimaju jednu ili više stranica bili drugi po zastupljenosti. Sljedeća varijabla odnosi se na grafičku opremljenost članka. Vodeće mjesto imaju članci koji su grafički popraćeni i to tijekom svih godina istraživačkog razdoblja. Članci koji izravno ili neizravno upućuju na temu predstavljaju treću varijablu analize, ali i jednu od najbitnijih. Ovom varijablom koja se provlači kroz sve četiri matrice ustanovit će se je li seks bio tabu tema u časopisu *Polet*. Članci koji su izravno upućivali na temu rada bili su zastupljeniji tijekom cijelog istraživanja gotovo tijekom svih proučavanih godina, osim 1976. Kao što je već navedeno to je bio početak novog pokušaja izlaženja časopisa i osluškivanje svojih čitatelja na reakciju seksualnih tema. Četvrta varijabla odnosi se na autorstvo članka. Čak 2/3 članaka ima potpisanog autora te se to kroz istraživane godine ne mijenja. Zanimljiva je činjenica s obzirom na to da je seks bio osjetljiva tema da su se autori u tolikoj mjeri potpisivali. Zadnja analizirana varijabla odnosi se na žanr članka. Budući da su se u radu analizirale različite vrste, odnosno da su se razlikovale s obzirom na razdoblje proučavanja, u časopisu *Polet* najviše je prevladao žanr kolumna.

Analiza novinske fotografije naziv je druge istraživane matrice. Matrica se sastojala od tri istraživačke varijable. Kroz analizu je utvrđeno kako je najviše fotografija seksualne tematike zabilježeno 1979. godine, a najmanje 1976. godine. Početak izlaženja omladinskog časopisa *Polet* realno prikazuje mali broj s obzirom na tabu koji je vladao, dok je 1979. godina vjerojatno samo početak sve većeg broja objavljivanja fotografija jer je časopis sve više

ustrajao u razbijanju tog tabua. Najveći broj fotografija zauzimao je 1/8 stranice, no to se tijekom godina počelo mijenjati te je časopis davao sve više novinskog prostora erotskim fotografijama. Tijekom istraživačkog razdoblja konstantnu dominaciju imaju fotografije koje izravno upućuju na temu rada. Kroz ovu drugu varijablu izravnog ili neizravnog upućivanja na temu rada vidi se kako časopis nije imao straha od objavljivanja fotografija seksualne tematike. Treća varijabla odnosi se na autorstvo fotografije. Za razliku od članka u kojima je većina njih potpisana, kod fotografija je obrnuta situacija. Većina fotografija nema potpis svog autora. Ta tendencija ostaje ista tijekom svih istraživanih razdoblja.

Sljedeća matrica odnosi se na analizu stripova. Najveći broj stripova koji odgovaraju temi diplomskog rada pronađeno je u 1978. godini, čak njih dvadeset šest govorilo je o temi seksa. Prva varijabla u matrici odnosi se na zauzetost novinskog prostora stripom. Analiziranjem veličine zastupljenosti uočeno je kako više od polovice proučavanih stripova zauzima jednu ili više stranica. Ova varijabla se ne mijenja tijekom godina, u svim proučavanim razdobljima jedna ili više stranica je u vodstvu. Stripovi koji izravno upućuju na temu diplomskog rada su dominantniji u odnosu na one koji neizravno upućuju na temu rada. Kao i kod članaka i fotografija i ova matrica potvrđuje istu situaciju, časopis *Polet* direktno i otvoreno govori o seksu. Treća varijabla odnosi se na popraćenost stripa tekstom. Najviše je bilo stripova koji su popraćeni tekstom, čak njih pedeset četiri od sedamdeset dva proučavana. Broj popraćenih tekstova naglo pada 1979. godine te ga zamjenjuju stripovi koji nisu popraćeni tekstom. Čak 78% stripova ima potpis svog autora, dok tek njih 22% nema potpis autora. Promatrajući proučavano razdoblje stripovi koji imaju potpis svog autora su dominantni cijelo vrijeme.

Zadnja proučavana matrica na temu *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* tijekom razdoblja od 1976. do svibnja 1980. godine tiče se analize novinskog naslova. U ovoj matrici analizirane su dvije varijable koje su potrebne za donošenje zaključka uz temu diplomskog rada. Najviše analiziranih naslova izašlo je 1979. godine. S obzirom na proučavano razdoblje broj naslova se povećavao, gledajući tako 1980. godinu samo u prvih pet mjeseci pronađeno je već dvadeset naslova. Prva proučavana varijabla odnosi se na status naslova u novinskom prostoru. Naslovi koji su zauzimali glavnu poziciju na stranici bili su dominantni. Njih 82% zauzima glavni naslov u novinskom prostoru, dok je podnaslova bilo znatno manje. Gledajući istraživačko razdoblje, situacija se tijekom godina nije mijenjala. Sljedeća varijabla odnosi se na izravno ili neizravno upućivanje na temu. Kao glavna varijabla u svim matricama i u ovoj

matrici postoji najviše naslova koji izravno govore o temi diplomskog rada, a njegova dominacija se ne mijenja značajno kroz godine.

Glavna varijabla provlačena kroz sve četiri matrice tiče se izravnog ili neizravnog upućivanja na temu rada. U sve četiri matrice dokazano je kako broj izravnog upućivanja dominira u odnosu na neizravno upućivanje na seksualne teme. Može se zaključiti kako u omladinski časopisu *Polet* u istraživanom razdoblju seks nije bio tabu tema.

Kvalitativnom analizom sadržaja obuhvaćeno je pet novinskih članaka, četiri novinske fotografije i dva stripa koji odgovaraju postavljenim kriterijima odabira. Kvalitativna je analiza odabranih sadržaja podijeljena u tri kategorije, s obzirom na to da su se postavljeni kriteriji razlikovali u odnosu na proučavane sadržajne jedinice. Prva kategorija kvalitativne analize odnosi se na analizu novinskih članaka. Promatrajući analizirane članke dolazi se do zaključka kako je časopis *Polet* u svojim objavama pokušao istražiti, objasniti, savjetovati, dokučiti i obrazložiti teme vezane uz seksualnost. Često se bavi aktualnim temama koji su najčešće seksualni problemi omladine jer bez obzira na seksualnu revoluciju koja je u jednom trenu pokorila svijet, tadašnja mladež je još dosta needucirana o ovim temama. Časopis *Polet* je ovakvim pristupom, točnije borbom protiv tabua, dokazao kako je seks tema o kojoj se treba educirati, savjetovati i otvoreno govoriti. Novinska je fotografija sljedeća kategorija kvalitativne analize u časopisu *Polet*. Sve četiri obrađene fotografije odgovaraju zadanim kriterijima te direktno i otvoreno upućuju na teme vezane uz seksualnost. Seks je u vrijeme izlaženja bio velika tabu tema u društvu. Iako se vide pomaci s obzirom na prethodna razdoblja, seks je i dalje tabu tema. *Polet* je objavljivanjem fotografija seksualne tematike na naslovnim stranama izazvao val reakcija svojih čitatelja. Ne samo da je objavljivao ovu vrstu fotografija u svom časopisu već je napravio korak dalje i objavio ih na naslovnici, a ovakva vrsta fotografije se u ono vrijeme mogla pronaći samo u porno časopisima. U kategoriji kvalitativne analize stripa postoje samo dvije analizirane sadržajne jedinice. Zadani kriteriji koji su doveli do odabira ovih stripova sastojali su se od toga da on zauzima jednu ili više stranica, da je izravan te da nije popraćen riječima. Kada se pogledaju stripovi prvo što čovjeku prođe kroz glavu su misli seksualne tematike. Ovi stripovi su umjesto korištenja riječi nizom fotografija uspjeli izazvati ovakvu vrstu reakcije kod čovjeka i direktno ga uputiti na temu seksa. Interesantno je kako su autori ovih stripova na zanimljiv način ukazali na seksualnu tematiku, ali i neke druge zaključke. Časopis *Polet* je koristio različite načine kako bi približio temu seksa omladini, a ovo je bio jedan od najzanimljivijih načina s obzirom na to da veliki broj mladih, ali i starijih voli pročitati strip kao jednu vrstu razbibrige.

8. ZAKLJUČAK

Medijsku i društvenu scenu 80-ih i 70-ih godina u Hrvatskoj dodatno je obogatio omladinski tjednik *Polet* koji je svojim novim i otvorenim pogledom na svijet uspio zaintrigirati veliki dio mlade, ali i starije populacije. Omladinski listovi često su bili sredstvo iskazivanja nezadovoljstva, revolta na trenutne ideološke i političke poglede vremena u kojem su izlazili. Tako je i časopis *Polet* bio jedan od rijetkih omladinskih časopisa koji je svoje čitatelje pokušao dovesti do stanja reagiranja na problem.

U vrijeme kada se *Polet* odlučio za novi skok na scenu Hrvatskom vladaju različiti društveni, politički i medijski procesi koji su pod utjecajem jedne dominantne osobe, Josipa Broza Tita. Godina 1970-a posebno se ističe po omladinskom kulturno-političkom projektu Hrvatsko proljeće, s čime započinju burni počeci procesa za hrvatsku samostalnost. Smrt tadašnjeg velikana, revolucionara i predsjednika jugoslavenske države okarakterizirala je turbulentne 80-e godine nakon kojih započinju društvene i političke konfiguracije države pred raspadom.

Iako društvena i politička sfera u kojoj je *Polet* djelovao nije bila idealna, ovaj omladinski tjednik je uvijek našao način kako isprovocirati, ismijati i izrugati trenutni autoritet kako bi objasnio i potkrijepio svoju esenciju izlaženja. Povijest časopisa *Polet* je intrigantna priča prepuna akcija i zapleta koja je svojom dimenzijom otvorila vrata dugo potiskivanim problemima omladine.

Polet je već u svojim počecima pokazivao izrazitu progresivnost kako bi se probio do svojih čitatelja. Svojim „jezikom ulice“ i lakom čitljivošću omogućio je da se svaki čitatelj osjeća svojim držeći ga u rukama. Koristio je svakodnevne teme koje su zanimale svaku mladu osobu. Time je napravio preokret i tabu pretvorio u nešto o čemu se želi a i treba razgovarati.

Kao provokatorski časopis *Polet* je bio jedan od rijetkih koji je govorio o tabuu seksa. U vrijeme bivše Jugoslavije, kada je na vlasti bio politički režim Josipa Broza Tita, godinama potiskivana pitanja vezana uz seksualnost napokon su izašla na površinu. Časopis *Polet* kao jedan od glavnih provokatora tog vremena uhvatio se tabu pretvoriti u svakodnevnu temu te je tako približiti mlađoj populaciji.

U ovome radu pod naslovom *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* u razdoblju od listopada 1976. do svibnja 1980. godine analizirani su novinski sadržaji o seksualnim temama koji su objavljeni na stranicama omladinskog časopisa *Polet*. Rad je istraživao društvenu tabu

temu seks u navedenom časopisu *Polet* kako bi se odgovorilo je li seks bio tabu tema i u samom časopisu s obzirom na društvenu situaciju u kojoj je izlazio.

Rezultati istraživanja dobiveni su analizom 132 broja časopisa *Polet*, točnije analizom 267 članaka, 129 fotografija, 72 stripa i 119 naslova. Kroz istraživanje korištena je deskriptivna metoda, eksplanatorna metoda, metoda prikupljanja podataka, kvantitativna i kvalitativna metoda. Kvantitativna analiza podijeljena je na četiri zasebne matrice koje su se odnosile na članke, fotografije, stripove i naslove. Svaka matrica sastojala se od varijabli posebno prilagođenih s obzirom na proučavani sadržaj. Varijabla izravnog ili neizravnog upućivanja na seksualne teme provlačila se kroz sve četiri matrice kao glavna varijabla koja je dala ključan odgovor na istraživačka pitanja. U matrici analize članaka čak 79% članaka izravno upućuje na teme vezane uz seksualnost, matrica analize fotografije sadrži 73% fotografija navedene varijable, matrica analize stripa obuhvaćaju 61% izravnih fotografija te 69% naslova izravno upućuje na temu seksualnost. Zanimljivo je da je ova varijabla bila i jedna od glavnih varijabli kod kvalitativnog odabira novinskih sadržaja. Za kvalitativnu analizu odabrana su tri novinska sadržaja: članak, fotografija i strip. Naslov kao kategorija iskorišten je kao jedan od kriterija kod odabira novinskog članka. Ovi rezultati ukazuju kako je bez obzira na analizirani novinski sadržaj omladinski časopis *Polet* na otvoren, izravan i direktan način upućivao na teme seksualnosti. On je ovu društvenu tabu temu u svojim sadržajima približio čitateljima i od tabua pretvorio svakodnevnu temu o kojoj se normalno razgovara, uči i diskutira. Seks u omladinskom časopisu *Polet* prema istraživačkim rezultatima nije bio tabu tema nego tema koja je utabala put otvorenom i naprednom razmišljanju javnosti o seksualnosti.

9. SAŽETAK

U diplomskom radu pod naslovom *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* analizirani su novinski članci, fotografije, stripovi i naslovi objavljeni u omladinskom časopisu *Polet* u razdoblju od listopada 1976. do svibnja 1980. godine, točnije do smrti Josipa Broza Tita. Cilj rada bio je pomoću prikupljenih podataka iz navedenog časopisa odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja čiji rezultati daju odgovor na temu *Seks kao tabu tema u časopisu Polet* od 1976. do 1980. godine. Radi lakšeg razumijevanja i praćenja rad je podijeljen na teorijski i istraživački dio.

Teorijski dio rada prikazuje društveno politički kontekst u kojem izlazi časopis *Polet*. Detaljno opisuje časopis i razvoj njegova statusa u društvu. Ovaj dio također prati *Poletov* povijesni razvoj te se bavi glavnom tematikom ovog rada – seks. Istražuje njegov položaj i važnost u društvu, ali i u samom časopisu.

Istraživački dio rada podijeljen je na dva dijela: kvalitativnu i kvantitativnu analizu sadržaja. U istraživanju je ukupno analizirano 132 broja novina, od toga 269 članaka, 129 fotografija, 72 stripa i 119 naslova. Rezultatima kvalitativne i rezultatima kvantitativne analize dobiveni su rezultati koji odgovaraju na postavljena istraživačka pitanja vezana uz temu *Seks kao tabu tema u časopisu Polet*.

KLJUČNE RIJEČI: novine, članak, fotografija, strip, časopis *Polet*, seks

ABSTRACT

SEX AS A TABOO THEME IN *POLET* MAGAZINE

In the master's thesis entitled *Sex as a Taboo Topic in the Polet Magazine* newspaper articles, photographs, comics and headlines published in the *Polet Youth Journal* from October 1976 to May 1980, namely until the death of Joseph Broz Tito, are analyzed. The aim of the paper was, using the collected data from the mentioned journal, to answer the research questions whose results give the answer to the topic of *Sex as a taboo subject in Polet Magazine* from 1976 to 1980. The paper is divided into theoretical and research sections, for easier understanding and monitoring.

The theoretical part of the master's thesis presents the socio-political context in which the journal *Polet* is published. It describes in detail the journal and the development of its status in the society. This section also follows *Polet's* historical development and addresses the main topic of this work - sex. It explores his position and importance in society and in the journal itself.

The research part of the master's thesis is divided into two parts: qualitative and quantitative content analysis. In the research a total of 132 pieces of newspapers, of which 269 articles, 129 photographs, 72 comics and 119 titles are analyzed. The results of the qualitative and the results of the quantitative analysis yielded results that answer the research questions related to the topic *Sex as a taboo topic in the Polet Magazine*.

KEY WORDS: newspaper, article, photo, comic book, *Polet* magazine, sex

10. LITERATURA

Polet, od broja 0, 11.10.1976. do broja 132, 05.05.1980.

Knjige:

1. GOLDSTEIN I., **Hrvatska povijest**, Zagreb: Novi Liber, 2003.
2. HALMI A.: **Kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima**, A.G. Matoš, Samobor, 1996.
3. HALMI A.: **Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima**, Alinea, Zagreb, 2013.
4. KRUŠELJ Ž.: **Igraonica za odrasle: POLET 1976.-1990.**, adamić d.o.o, Rijeka, 2015.
5. NAJBAR-AGIČIĆ M.: **Povijest novinarstva**, Ibis grafika, Sveučilište Sjever, Zagreb, 2015.
6. NOVAK, B.: **Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću**, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
7. ZUBAK M.: **The Yugoslav Youth Press**, Srednja Europa d.o.o., Zagreb, 2018.

Doktorski rad:

1. HABUŠ A.: **Supkultura mladih osamdesetih godina u Hrvatskoj prikazana u romanu Polusan Ratka Cvetnića**, doktorski rad, Sveučilište u Rijeci, 2016.
2. KRUŠELJ Ž.: **POLET OD OMLADISNKOG AKTIVIZMA DO POLITIČKOG ESKAPIZMA**, doktorski rad, Zagreb, Filozofski fakultet, 2015.

Članci u znanstvenim časopisima:

1. ŽIKIĆ B.: **Disidentima su se sviđale lijepe djevojke: golotinja, pornografija i kvalitetno novinarstvo u socijalizmu**, *Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, Vol. 16 No. 1, 2010.

Internetski izvori:

1. ANGELESKI Z.: **Nitko tada u Hrvatskoj nije pisao kritičnije i slobodnije od Poleta**, <http://www.glasistre.hr/vijesti/kultura/nitko-tada-u-hrvatskoj-nije-pisao-kriticnije-i-slobodnije-od-poleta-518902> (09.11.2019.)
2. BENIĆ K.: **Erotika u Jugoslaviji**, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/erotika-u-jugoslaviji-20110115> (11.11.2019.)
3. **EROTIKA U SOCIJALISTIČKOJ ŠTAMPI: AKO NE DIRATE TITA, SVE MOŽE!**, <https://analiziraj.ba/2016/11/24/erotika-u-socijalistickoj-stampi-ako-ne-dirate-tita-sve-moze/> (10.11.2019.)
4. **Erotski magazini u Jugoslaviji su bili hit, no jedna stvar je dugo bila tabu**, https://www.index.hr/magazin/clanak/erotski-magazini-u-jugoslaviji-su-bili-hit-no-jedna-stvar-je-dugo-bila-tabu/2119845.aspx?index_ref=read_more_d (11.11.2019.)
5. GLAVAN M: **Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1)**, <http://povijest.net/2018/?p=2911> (17.10.2019.)
6. HORVATIĆ P. : **100 godina Jugoslavije – financijski slom i ekonomski krah Jugoslavije ogolio laž o ‘socijalističkom raj**u’, <https://narod.hr/kultura/20-prosinca-1991-i-100-godina-jugoslavije-zasto-je-najveca-laz-da-je-ekonomija-jugoslavije-bila-mocna> (13.11.2019.)
7. **JUTARNJI.HR: Polet: 30 godina poslije**, <https://www.jutarnji.hr/arhiva/polet-30-godina-poslije/3820716/> (8.11.2019.)
8. **Kako i zašto je „Polet“ dobio ime**, <https://blog.dnevnik.hr/babl/2016/01/1631997253/lijepo-ime-polet-polet-bog-ga-zivio.html> (19.10.2019.)
9. KIŠ P.: **POGLED U NEPOZNATU POVIJEST 'POLETA' Omladinski list koji je svjetonazorski mijenjao komunizam**, <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/pogled-u-nepoznatu-povijest-poleta-omladinski-list-koji-je-svjetonazorski-mijenjao-komunizam/103051/> (14.11.2019.)
10. **Pogled u bb**, <http://pogledubb.blogspot.com/2012/02/> (02.12.2019.)
11. **POGLED U NEPOZNATU POVIJEST 'POLETA' Omladinski list koji je svjetonazorski mijenjao komunizam**, <https://www.hnd.hr/pogled-u-nepoznatu-povijest-poleta-omladinski-list-koji-je-svjetonazorski-mijenjao-komunizam> (13.11.2019.)

12. RADOŠ I.: **Godine uoči raspada Jugoslavije: Titova smrt i procesi protiv disidenata (1)**, <https://www.vecernji.hr/premium/godine-uoci-raspada-jugoslavije-titova-smrt-i-procesi-protiv-disidenata-1-951591> (17.10.2019.)
13. **Seks u književnosti**, <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri:446/preview> (10.11.2019.)
14. **Seksualna revolucija**, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=55238> (10.11.2019.)
15. **Seksualna revolucija**, https://hr.wikipedia.org/wiki/Seksualna_revolucija (10.11.2019.)
16. **Tabu značenje**, <https://www.hrleksikon.info/definicija/tabu.html> (10.11.2019.)
17. VRANEKOVIĆ M.: **Curice i militantne suknje: o ženama u “Poletu”**, <http://muf.com.hr/2017/10/11/curice-i-militantne-suknje-o-zenama-u-poletu/> (11.11.2019.)

Novinski članci:

1. KNEŽEVIĆ Z. i dr.: **Oslobođeni seks rađa probleme**, *Polet*, Zagreb, 09.12.1977., br. 44, str. 12-13
2. **Društveni prezir homoseksualnosti**, *Polet*, br. 56, 6. ožujka 1978., str. 24
3. *Polet*, Zagreb, 07.02.1979., br.88, str.0
4. *Polet*, Zagreb, 16.01.1980., br.117
5. **Seks burniji od politike**, *Polet*, Zagreb, 01.11.1978, br. 76, str. 13
6. **Seks i oko njega**, *Polet*, Zagreb, 25.10.1978., br.75, str.
7. **Uvod u seks**, *Polet*, Zagreb, 31.01.1979., br.87, str.
8. VALENT M. I M.: **Oslobođenom seksu leti misao**, *Polet*, Zagreb, 15.4.1977., br. 23., str. 12.-13.

11. POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA

Tablice:

Tablica 1. Ukupan broj analiziranih sadržaja u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine	24
Tablica 2. Ukupan broj članaka o temama vezanim uz seks u časopisu <i>Polet</i> u razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, do smrti Tita.	27
Tablica 3. Broj novinskih članaka o temi diplomskog rada u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raspodijeljeni prema žanru članka.....	34
Tablica 4. Ukupan broj fotografija na teme vezane uz seks u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine.	36
Tablica 5. Ukupan broj stripova o temama vezanih uz seks u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do 1980. godine, sve do Titove smrti.....	41
Tablica 6. Broj stripova na temu seksa u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema popraćenosti tekstem.....	44
Tablica 7. Ukupan broj naslova o temama vezanih uz seks u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine	47
Tablica 8. Brojevi novinskih naslova o temama vezanim uz seks u omladinskom časopisu Polet od 1976. do 1980. godine, do smrti Tita.....	49

Grafikoni:

Grafikon 1. Ukupan broj analiziranog sadržaja u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine razvrstan prema godinama	25
Grafikon 2. Ukupan broj najviše analiziranih sadržaja u časopisu Polet u 1979. godini	26
Grafikon 3. Ukupan broj najmanje analiziranih sadržaja u časopisu Polet u 1976. godini.....	26
Grafikon 4. Veličina članaka obrađenih u časopisu Polet u razdoblju od 1976. do 1980. godine, do smrti Tita, prema zastupljenosti u novinskom prostoru.....	28
Grafikon 5. Prikaz zastupljenosti veličine članaka u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raspoređeni prema godinama	29
Grafikon 6. Postotak grafičke opremljenosti članka u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980.godine.....	30

Grafikon 7. Prikaz grafičke popraćenosti članaka u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raspodijeljeni prema godinama izlaženja	30
Grafikon 8. Postotak članaka koji na izravan ili neizravan upućuju na temu rada u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine	31
Grafikon 9. Prikaz članaka koji izravno ili neizravnog upućuju na temu rada u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama	32
Grafikon 10. Postotak novinskih članaka u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine prema autorstvu.....	33
Grafikon 11. Prikaz članaka prema autorstvu u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama.....	34
Grafikon 12. Prikaz novinskih članaka u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine prema žanru raščlanjeni po godinama.....	35
Grafikon 13. Veličina fotografija u novinskom prostoru u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine.	37
Grafikon 14. Prikaz zastupljenosti veličine fotografija u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema godinama	38
Grafikon 15. Fotografija koja izravno ili neizravno upućuje na temu rada u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine	39
Grafikon 16. Prikaz fotografija koji izravno i neizravnog upućuju na temu rada u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjene po godinama	39
Grafikon 17. Usporedba novinskih fotografija u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine prema autorstvu.....	40
Grafikon 18. Prikaz fotografija prema autorstvu u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama.....	40
Grafikon 19. Postotak zauzimanja novinskog prostora stripom u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine	42
Grafikon 20. Prikaz zastupljenosti veličine stripova u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema godinama	42
Grafikon 21. Stripovi koji izravno ili neizravno upućuju na temu rada u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine	43
Grafikon 22. Prikaz stripova koji izravno i neizravno upućuju na temu rada u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama.....	44
Grafikon 23. Broj stripova koji jesu / nisu popraćeni tekstem u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama	45

Grafikon 24. Postotak stripova koji imaju / nemaju potpis autora u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980.godine	46
Grafikon 25. Broj stripova koji imaju / nemaju potpis autora u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine raščlanjeni po godinama.	46
Grafikon 26. Status naslova u novinskom prostoru u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine	48
Grafikon 27. Prikaz zastupljenosti statusa naslova u novinskom prostoru u časopisu Polet u razdoblju od 1976. godine do svibnja 1980. godine prema godinama	48
Grafikon 28. Prikaz naslova koji na izravan ili neizravan način govore o temi diplomskog rada u časopisu Polet od 1976. do svibnja 1980. godine raspoređenim prema godinama.....	50

Slike:

Slika 1. Izvanredno izdanje časopisa Polet – smrt Josipa Broza Tita	12
Slika 2. Prvi broj <i>Poleta</i> iz 1966. godine.....	13
Slika 3. Naslovnica nultog broja <i>Poleta</i>	15
Slika 4. Naslovnica broja 17 – djevojka u prozirnoj haljini	20
Slika 5. Naslovna strana <i>Poleta</i> br. 75	21
Slika 6. Naslovna stranica časopisa Polet br. 87	56
Slika 7. Naslovna stranica časopisa Polet br. 88	57
Slika 8. Naslovna stranica časopisa Polet br. 117	58
Slika 9. Naslovna stranica časopisa Polet br. 128	59
Slika 10. Prikaz stripa objavljenog u sedmom broju časopisa Polet	60
Slika 11. Prikaz stripa objavljenog u tridesetšestom broju časopisa Polet.....	61

12. ŽIVOTOPIS

OSOBN INFORMACIJE

Pavleković Larisa

 Gibanična 15a, 48000 Koprivnica (Hrvatska)

 (+385) 98 995 64 06

 larisa.pavlekovic@gmail.com

RADNO ISKUSTVO

04/2013–10/2013 Hostesa
KARLOVAČKA PIVOVARA d.o.o., Karlovac (Hrvatska)

12/08/2015–03/09/2015 Prodavač sladoleda
IPSE D.O.O., Benkovac (Hrvatska)

05/2016–11/2016 Konobar
Petrić Antonija ugostiteljski obrt, Zadar (Hrvatska)

07/2016–11/2019 Recepcioner
Turizam Petrčane D.D., Zadar (Hrvatska)

OBRAZOVANJE I OSPOBLJAVANJE

2000–2008
Osnovna škola "Braća Radić", Koprivnica (Hrvatska)

2008–2012
Opća gimnazija "Fran Galović", Koprivnica (Hrvatska)

2012–2016
Preddiplomski studij Kultura i turizam, Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti, Zadar (Hrvatska)

2016-
Diplomski studij Novinarstva i odnosa s javnostima, Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

OSOBNJE VJEŠTINE

Materinski jezik

Hrvatski

Strani jezici

engleski
talijanski

RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
Slušanje	Čitanje	Govorna interakcija	Govorna produkcija	
C1	C1	C1	C1	C1
A2	A2	A2	A2	A2

Stupnjevi: A1 i A2: Početnik - B1 i B2: Samostalni korisnik - C1 i C2: Iskusni korisnik
Zajednički europski referentni okvir za jezike

Komunikacijske vještine

- Dobre prezentacijske vještine usavršene kroz održavanje prezentacija na seminarima i vježbama kroz sveučilišno obrazovanje.
- Sposobnost preciznog i jasnog komuniciranja u svim socijalnim situacijama.
- Aktivni slušatelj.
- Sposobnost empatije.
- Timski duh izgrađen kroz brojne radionice i projekte tijekom sveučilišnog obrazovanja

Organizacijske /
rukovoditeljske vještine

- Dobar voditelj i koordinator timskog rada (stečena vještina kroz sudjelovanje u studijskim projektima).
- Sposobnost delegiranja zadataka i obveza.
- Izražena sposobnost prilagođavanja različitim situacijama i okruženjima (stečene radom u prodaji)

Poslovne vještine

- Mogućnost obavljanja simultano većeg broja zadataka.
- Jaka radna etika

Digitalne vještine

SAMOPROCJENA				
Obrada informacija	Komunikacija	Stvaranje sadržaja	Sigurnost	Rješavanje problema
Iskusni korisnik	Iskusni korisnik	Iskusni korisnik	Iskusni korisnik	Iskusni korisnik

Digitalne vještine - Tablica za samoprocjenu

- Napredno poznavanje Microsoft Office paketa (Access, Word, Excel, PowerPoint)
- Napredno poznavanje Wix programa
- Dobro snalaženje i pretraživanje baza podataka

Vozačka dozvola

B

DODATNE
INFORMACIJE

Volonter

Volonter u udruzi za Ruralni razvoj "Ravnih kotara".

U sklopu volontiranja prisustvovala na mnogobrojnim sastancima, prezentacijama, edukacijama i seminarima.